DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS,

DE

PLEURITIDE,

QUAM

FAVENTE DEO TER OPT. MAX.

Ex Auctoritate Magnifici D. Rectoris,

JOH. JACOBI VITRIARII,

J. C. & Juris Civilis ac Publici Profeſſoris Ordinarii,

NEC NON

Ampliſſimi Senatus Academici conſenſu, & Nobiliſſimæ Facultatis MEDICÆ decreto,

PRO GRADU DOCTORATUS

Summisque in MEDICINA Honoribus & Privilegiis rite ac legitime conſequendis,

Publico Examini Submittit

FRANCISCUS LE BACHELLÉ, Ultrajectino-Metenſ.

Ad diem 12 APRILIS, *loco horisque ſolitis.*

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex officina GUILIELMI vande WATER, Academiæ Typographi, cIↃ IↃ CCXIV.

ILLUSTRISSIMO,

EXCELLENTISSIMO

AC

GENEROSISSIMO COMITI,

ET

DOMINO, DOMINO

ANTHONIO,

SACRI ROMANI

IMPERII COMITI,

LIBERO BARONI

DE

ALDENBURG,

DYNASTÆ IN VAREL,
KNIEPHAUSEN
ET
DOORWERTH,
ORDINIS ELEPHANTINI
EQUITI,
&c. &c. &c.
Mæcenati ſuo ſumme colendo,

Hanc Diſputationem Inauguralem,

In publicum grati devotique animi monumentum,

Demiſſiſſime

D. D. D.

FRANCISCUS LE BACHELLÉ.

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS,
DE
PLEURITIDE.

CAPUT I.

In quo traditur Hiſtoria Pleuritidis exquiſitæ.

§. I. Pleuritis dividitur in *exquiſitam* & *notham*. Utraque rurſus eſt vel *idiopathica*, vel *ſymptomatica*.

§. II. De omnibus hujuſce morbi ſpeciebus acturus, ordior a *pleuritide exquiſita idiopathica*.

Definitur vulgo quod ſit inflammatio membranæ Pleuræ, cum febre continua, acuta; dolore thoracis punctorio; reſpiratione difficili; pulſu duro, & plerumque cum tuſſi.

Præmiſſa hac definitione ut mori ſolito ſatisfaciam, hiſtoriam morbi quantum potero accuratam, tradere neceſſarium duxi, ex qua evidenter pateat morbi genius, ejuſque ſymptomatum diverſitas, varii eorum gradus, & ordo quo ſeſe mutuo excipere ſolent.

§. III. Pleuritis aggreditur ordinario adultos, ſanguineos, viros præ mulieribus, largo cibo vel potu repletos, valido exercitio defatigatos, poſt intenſum æſtum ſubito refrigeratos quacunque de cauſa.

 Sævit

Sævit maxime ubi ſubitæ fiunt aeris mutationes ex calido in frigidum, vel ex frigido in calidum, & quidem præſertim verno tempore ubi ingens cœli æſtus ſubito intenſum frigus excipit.

§. IV. Quandoque eodem tempore cum febre concurrit dolor thoracis punctorius, quandoque febrem antecedit, quandoque febri ſupervenit; ordinario tamen præcedit febris. Incipit itaque *Febris* cum horrore, rigore, urina tenui, debilitate, laſſitudine, quandoque cum nauſea & vomitu: Succedunt calor ingens, ſitis, inquietudo, anxietas, faciei rubor, capitis dolor, vigiliæ, cæteraque febrium acutarum ſymptomata. Febris hæc quandoque eſt continua, plerumque tamen emicat reduplicationibus circa veſperam vel noctem plus minus manifeſtis: Et ſimul cum unaquaque reduplicatione videntur exacerbari omnia ſymptomata tum febri communia, nempe calor, ſitis, capitis dolor &c, tum morbo peculiaria ſcilicet dolor punctorius, dypſnœa, tuſſis: Urina autem, quæ in vigore exacerbationis erat flammea & pauca, poſtea fluit copioſior, & quandoque craſſa, hypoſtatica, ſtrangurioſa, ſubrubra cum albo ſedimento, vel ſubalba cum ſedimento rubro, vel quandoque cum varia hypoſtaſi. Quo magis morbus procedit ad ſtatum, eo magis febris intenditur; reduplicationes fiunt majores licet minus quandoque manifeſtæ; ſimulque omnia ſymptomata, comparatione habita cum die præcedenti, ſunt graviora. Morbo denique in ſtatu exiſtente, *febris eſt violentiſſima, ſed minus manifeſta ob reſpirationem coactam & præ ſenſu doloris ſummi ſuffocatam, unde ſæpe turpiter fallitur Medicus*, obſervante Celeb. & Experient. Viro D. Boerhaave (*a*): Acceditque tum ſæpe delirium.

§. V. Elapſis poſt primos febris inſultus pauculis horis (quandoque citius, quandoque tardius) adeſt in aliqua thoracis parte *Dolor* vehemens, acutus, punctorius, diſtendens, qui vel anteriores, vel poſteriores, ſæpius vero laterales thoracis partes occupat: Ubi tamen mediaſtinum afficitur, quod rarius occurrit, dolor in media pectoris cavitate percipitur; & quidem ſecundum longitudinem pectoris interne excurrens, verſus ſternum vel verſus ſpinam ſeſe extendit, prout anterior vel poſterior mediaſtini pars afficitur. Dolor quandoque, ſed rariſſime, in initio morbi eſt mobilis, recurrens, atque mutabilis; ordinario tamen ab initio morbi ad finem uſque fixus eſt, & in eodem loco perſeverat. Lenior eſt dolor in animæ retentione, in exſpiratione, & ubi reſpi-

(*a*) *Boerhaave Aphoriſ. Cap. de Pleuritide* §. 883.

reſpiratio, immoto quaſi thorace, peragitur motu abdominis; augetur autem in inſpiratione, & eo magis cruciat, quo major aeris quantitas unica vice inſpiratur, ut in tuſſi, ſternutatione, loquela, compreſſione abdominis ad urinam expellendam vel alvum deponendam. Non exacerbatur dolor a preſſione in partem affectam; ſed ita augetur a decubitu in partem oppoſitam, ut cogantur ægri toto morbi decurſu in partem affectam jacere.

§. VI. Simul cum dolore adeſt, & quandoque antecedit dolorem *Reſpiratio difficilis*, parva, frequens, celer, ob dolorem ab inſpiratione exacerbatum ſuſpenſa; imo quandoque tanta dypſnœa adeſt, ut ne tuſſire quidem valeat æger & ſuffocari videatur, hocque præſertim circa morbi ſtatum accidit, & quidem maxime ubi venæſectio non inſtituta fuit.

§. VII. *Pulſus* eſt celer, fortis, durus: In initio reduplicationum tamen quandoque, ut & circa ſtatum morbi, pulſus plus minus ab hac norma recedit: Obſervavitque Baglivius (*a*) *ſæpiſſime pulſum intermittentem in pleuritide, ſed ſine periculo; imo bis, terque, non obſtante hoc pulſu, imperavit phlebotomiam, quia nimis urgebat indicatio ſanguinem mittendi:* Idemque Auctor (*b*) aſſerit *ſe in pluribus ægris pleuritide laborantibus obſervaſſe ſæpe pulſum manus poſitæ a latere partis affectæ, ſemper fere eſſe parvum & exiguum*; quod non modo in pleuritide, ſed in omnibus doloribus exquiſitis, ut in nephritide &c, ſæpiſſime contingit. Ubi autem morbus ad mortem tendit, pulſus deprehenditur celer, parvus, & nihilominus durus; vel quandoque intermittens & languidus, cum ſubſultibus tendinum.

§. VIII. *Tuſſis* denique plerumque & fere ſemper accedit: Dico *plerumque* ſupervenire tuſſim, quia non ſemper tuſſis pleuritidem comitatur; nam in levi pleuritidis gradu, vel ope naturæ vel artis, morbus quandoque expellitur antequam tuſſis adveniat. Tuſſis hæc in initio ægrum crebro affligit & cruciat; procedente autem morbo quodammodo remittit, ſive id eveniat a remiſſione ipſius morbi, ſive a nimia craſſitie ſputi vias anguſtante & ſuffocationem inferente: Æger autem ob exacerbationem doloris a tuſſi ortam, conatur ſubinde ſpiritum reprimere, ut quodammodo tuſſim coercere poſſit. In initio tuſſis eſt ſicca, poſtea fit humida, ſputaque citius vel tardius apparent, quandoque

(*a*) *Baglivius Prax. med. Lib.* I. *Cap. de Pleurit. p.* 51. (*b*) *Idem de fibra motrice Lib.* I. *p.* 25.

doque primo, ſecundo, vel tertio die, quandoque tantum poſt quartum. Quod in initio ejicitur, eſt paucum, tenue, ſubſalſum, ſæpe ſanguineis ſtriis intermixtum; poſtea craſſeſcit ſputum, & procedente morbo copioſius ejicitur, fitque album, leve, æquale, ſine vel cum ſanguineis ſtriis, a cujus liberaliori & conſtanti rejectione ſenſim imminuitur febris, remittuntque dolor, dypſnœa & tuſſis: Quandoque vero ſputum eſt varii coloris & conſiſtentiæ; interdum omnino flavum, nulli pituitæ permixtum, omnino ſanguineum; vel etſi album ſit, aliquando ſupprimitur nullo modo revocandum, vel quandoque ſimul eſt craſſiſſimum, glutinoſum & tenax; vel fit ſpumoſum, vel liveſcens, vel æruginoſum, vel mere nigrum; interdum etiam, licet copioſe ejiciatur ſputum boni coloris & conſiſtentiæ, tuſſis augetur; quæ omnia malum portendunt omen, præſertim ſi non remittente febre concurrat ſuffocativa reſpiratio & dolor exacerbetur, vel ſi dolor ſine ulla cauſa ſubito evaneſcat: Per totum morbi decurſum aliquando materia tantum pauca & tenuis, ſicut in initio morbi, ejicitur, febre cæteriſque ſymptomatibus non remittentibus, unde æger tandem jugulatur.

§. IX. Cruor venæſectione emiſſus & refrigeratus, eſt craſſus, concreſcens, ſubniger, paucoque ſero, eoque ſæpius flavo, innatans: Apparetque in ejus ſuperficie cruſta alba, craſſa, dura, formam gelatinæ tenacis & fibroſæ referens. Notandum tamen quod ſi ſanguis ex lato & amplo vulnere, & pleno ſaltu non fluat, ſed per cutim repat, vel ſi digito immiſſo agitetur donec refrixerit, cruſtam hanc albam in ſuperficie cruoris non formari: Præterea ſi ſanguis pluribus pelvibus excipiatur, ut plurimum hujus cruſtæ nullum datur in prima pelvi veſtigium, in ſecunda apparet plus minus, in tertia denique craſſa percipitur cruſta; imo quandoque in toto ſanguine primæ venæſectionis nulla apparet cruſta, quæ in ſanguine ſecundæ venæſectionis aderit.

§. X. Perducta hactenus morbi hiſtoria ad ſtatum uſque, antequam de ejus eventu diſſeram, methodum diſtinguendi pleuritidem exquiſitam ab aliis morbis, cum quibus aliquam habet ſimilitudinem, tradendam hic cenſeo. Diſtinguitur Pleuritis a Peripneumonia, quod in hac nullus adſit dolor punctorius; ſed dolor gravativus & profundus, in media & interna cavitate pectoris defixus percipitur: In pleuritide reſpiratio eſt parva, crebra & velox, ob exacerbationem doloris in dilatatione thoracis; in peripneumonia vero cum nullus dolor obſtet quominus in omnem dimenſionem pro lubitu amplietur thorax, reſpiratio

eſt

eſt magna & elata: Præterea in peripneumonia reſpiratio eſt difficilior, magis anheloſa & ſuſpirioſa, majorique anxietatis & ſuffocationis ſenſu ſtipata, quam in pleuritide. Sputa in peripneumonia citius apparent, ſuntque copioſiora, & magis ſanguinolenta. Tandem licet in peripneumonia febris adſit continua, acuta, nihilominus pulſus eſt mollis; in pleuritide vero durus.

§. XI. Differt Pleuritis a Paraphrenitide, quod in hac percipiatur circa diaphragma dolor ingens, qui inſtar cinguli ſupra lumbos ambit ventrem, & hypochondria tendi & conſtringi videantur. In paraphrenitide præterea reſpiratio eſt magis ſublimis, celer, parva & ſuffocativa quam in pleuritide; notandumque quod in pleuritide reſpiratio, immoto fere thorace, fiat ope abdominis, cum e contra in paraphrenitide, quieſcente abdomine, peragatur ope thoracis. In paraphrenitide denique poſt primos morbi inſultus adeſt delirium perpetuum.

§. XII. Dignoſcitur Pleuritis ab Hepatitide, quod in hac dolor non ſit punctorius ſed gravativus & tenſivus, iſque circa regionem hepatis in dextro hypochondrio, & quidem in profundo ſub coſtis ſpuriis percipiatur: Ubi tuſſis & dypſnœa adſunt cum hepatitide, multo ſunt remiſſiores quam in pleuritide: Tandem hepatitidem brevi ſequitur icterus.

§. XIII. Notatione dignum eſt quod obſervavit Barbette (*a*), nempe, *pleuram interdum inflammari in dorſo circa diaphragma, & ab incautis ſummo ægrorum damno, pro dolore nephritico haberi.* Non minorem attentionem meretur monitum Baglivii (*b*) circa diagnoſim pleuritidum doloris expertium: *Pleuritides*, ait, *frequenter ſunt occultæ, quia indolentes; unde graviſſimi errores in praxi ſuccedunt: Ut hi impoſterum vitentur ſcopuli, ſignum dabimus latentes & indolentes pleuritides manifeſtandi: Fac ut æger in dextrum vel ſiniſtrum latus decumbat; decumbenti impera ut fortiter reſpiret & tuſſiat; finita una aut altera reſpiratione, pete ab illo an inter reſpirandum & tuſſiendum, dolorem aut gravedinem alicubi in pectore perſentiat; quod ſi affirmet, pro certo habeto pleuritidis ſedem illic eſſe, ubi dolorem aut gravedinem indicaverit: Hujus ſigni certitudine plures deteximus occultas pleuritides magno ægrotantium commodo.*

§. XIV. Pleuritidis *Eventus* triplex eſt: Tendit enim ad *ſalutem*, vel ad *gangrænam*, vel tranſit in *abſceſſum*.

(*a*) *Barbette Prax. Med. Lib.* 3. *Cap.* 1. §. 5. (*b*) *Baglivius Prax. Med. Lib.* 1. *Cap. de Pleuritide. p.* 53.

§. XV. Tranſit ad ſalutem ope Naturæ, vel Artis: Et quidem ope Naturæ hoc fit vel per reſolutionem, vel per evacuationem criticam. Reſolutione ſanatur Pleuritis in initio morbi, ſi in temperie laxa inflammatio ſit levis, conſtrictio vel criſpatura ſolidorum non vehemens, liquidorum viſcoſitas non magna, & materies ſtagnans non nimis impacta: Febris enim in hoc caſu ſua vi materiam concretam & ſtagnantem ſolvit & mobilem reddit, mobilem redditam circulo ſanguinis reſtituit, ſanguini mixtam ſubigit, & ſub ſpecie tranſpirationis inſenſibilis expellit; quo facto ceſſant febris, dolor, dypſnœa & cætera ſymptomata, ſanuſque evadit æger ſine ulla evacuatione manifeſta. Reſolutionis viam ingreſſuram fore Naturam ſperare poſſumus, ubi ſymptomata, tum febri communia tum morbo peculiaria, ſunt vel fiunt leviora; nempe ſi febris ſit mitis, calor blandus, ſitis nulla vel pauca, pulſus vix durus, reſpiratio facilis, dolor levis, tuſſis nulla vel pauca, præſertimque ſi ſimul adſint totius corporis laxitas & mollities.

§. XVI. Evacuatione critica terminatur Pleuritis. I. Ubi ſudor ſubitus, ingens, & conſtans erumpit, cum mollitie, & calore blando totius corporis. II. Ubi urina copioſa, craſſa, hypoſtatica, ſtrangurioſa, cum copioſo ſedimento redditur. III. Ubi ſupervenit effluxus ſanguinis criticus vel per nares, vel per menſes, vel per hæmorrhoides. IV. Ubi ſputum copioſum, album, leve, æquale conſtanter & liberalius rejicitur. V. Ubi per alvum materies flava, bilioſa, & copioſa fluit: Licet autem Diarrhœa, ex ſententia Hippocratis Sect. 6. Aphor. 16. & ex conſenſu omnium Auctorum, pleuritidi ſuperveniens mala ſit; quandoque tamen, licet rarius, alvi fluxus eſt criticus, ut patet ex obſervatione 4. & 5. Lib. I. Valleriolæ, ubi videre eſt quomodo duo pleuritici a faucibus orci erepti fuerint beneficio alvi fluxus critici: Huc etiam ſpectat prognoſticum Hippocratis in Coacis, *Quibus in febre lateris dolor incidit, ſi quidem perliquidis & bilioſis profuſe alvus feratur, miteſcit.* VI. Ubi naſcuntur abceſſus ſub auribus vel in cruribus: In pleuritide parotidas alioſque abſceſſus criticos ad crura frequentes fuiſſe apud Græcos, patet ex Hippocrate: Cum tamen criſis hæc in noſtris Regionibus rariſſima ſit, ab Auctoribus vix recenſita, ſufficiet hic indicaſſe Auctores, qui de ea egerunt: Conſulantur itaque Hippocrates (*a*), Menjotius (*b*), Baglivius (*c*), & Boerhaave (*d*). Rarioris criſeos

(*a*) *Hippocrates Cap.* 16. *Coac.* §. 22. 23. 24. 25. 26. *cum notis Dureti.* (*b*) *Menjotius Diſſertat. Patholog. Parte* 3. *p.* 308. *& ſeq.* (*c*) *Ba-*

criſeos mentionem facit Foreſtus *(a)*, qui narrat pleuriticum ſexto morbi die in extremis verſantem incidiſſe ſequenti die in Icterum, unde quarto decimo morbi die ſanus evaſit. Enarratas autem haſce criticas evacuationes fore legitimas & ad ſalutem tendere docet remiſſio febris, dypſnœæ, doloris, tuſſis, cæterorumque ſymptomatum. Una enim dictarum evacuationum criticarum ſuperveniente, vel pluribus concurrentibus ſimul, febris decedit, vel remittit de ſævitie, vel ex continua ſit remittens vel intermittens, omninoque tandem citius ſeu tardius extinguitur: Remanet tamen ut plurimum poſt febris diſceſſum dolor plus minus obtuſus, ſed brevi tempore minuitur ſenſimque evaneſcit, & cum eo ſimul dypſnœa decedit: Tuſſicula vero, ſi quæ remaneat, eſt leviſſima, ſine irritatione, & ſæpiſſime errori ab ægro commiſſo ortum debet, itaque ſponte & brevi ſedatur.

§. XVII. Celebrem de diebus criticis doctrinam, quæ nunc ſub examine revocanda eſſet, multis verbis diſtringere, non operæ pretium duxi: Quidquid enim de diebus criticis tradiderunt Veteres, ut & Recentiores Veterum ſententiis nimium addicti, incertum & infidum demonſtrant tum experientia quotidiana, tum rixæ inter Auctores de eis agentes. Præterea, antequam criſis fieri poſſit, neceſſe eſt ut materia cruda morbi cauſam conſtituens, concoquatur; ſed quantum temporis requiratur ut natura hanc concoctionem & præparationem abſolvere poſſit, determinari non poteſt; hoc enim a minima circumſtantia vel acceleratur vel retardatur, verbi gratia, a gradu morbi, temperamento ægri, remediorum noxiorum vel ſalutarium uſu, diæta, frigore, calore, paſſionibus animi &c; unde liquet incertam eſſe doctrinam de diebus criticis: Num autem hac in re nimis ſuperſtitioſi fuerint Veteres, numeris virtutem aliquam adſcribentes; num vero in Regionibus calidioribus, uti in Græcia, locum habeat quodammodo doctrina de diebus criticis hic non inquiram.

§. XVIII. Gangrænam imminere ſuſpicamur. 1. Si in initio inflammatio violentiſſima fuerit, quod judicatur ex vehementia ſymptomatum; vel ſi in initio mitis, poſtea exacerbetur, fiatque violentiſſima; vel ſi remittenti morbo novus inſultus pleuritidis violentiſſimæ ſuperveniat; præſertimque ſi in omnibus hiſce caſibus debita remedia neglecta

glivius Prax. Med. Lib. 1. *p.* 51. (*d*) *Boerhaave Aphor. Cap. de Peripneumonia* §. 837. *& ſeq. uſque ad* §. 843. *&* §. 860. 861.

(*a*) *Foreſtus Lib.* 16. *Obſerv.* 36.

ƈta fuerint, vel ſi eis in tempore adhibitis non remiſerit morbus de ſævitie ſua. II. Si ſuperveniat alvi fluxus copioſus, liquidus, fœtidiſſimus, viridis, nulla arte ſedandus, iſque ſit ſymptomaticus, quod indicat exacerbatio omnium ſymptomatum. III. Si cum reſpiratione parva, frequenti, tuſſiculoſa, ſuffocatoria, & ſtertoroſa, febre violentiſſima, dolore peracuto, anxietate ſumma, calore interno & acerrimo, frigore extremorum, urina pauca & flammea, pulſu duro & celeri, inſtanti delirio, ſputa nulla ejiciantur; vel ſi apparuerint, ſupprimantur nulla arte revocanda; vel ſi ſint ſimul alba, rotunda, craſſiſſima, vel flava, vel mere ſanguinolenta, fuſca, cœnoſa, amurcoſa; quæ omnia indicant pleuritidi ſuperveniſſe peripneumoniam violentiſſimam, quam brevi gangræna inſequetur.

§. XIX. Gangrænam jam adeſſe ſcimus, ſi aliqua vel plura ex ſignis §. 18. enarratis præceſſerint, ſimulque ſubito ſine ulla cauſa dolor evaneſcat remanente tantum ſenſu obtuſo, pulſuſque ſit parvus, celer, intermittens cum ſubſultu tendinum, reſpiratio parva & celer, adſitque debilitas ſumma, ſudor frigidus, ſputaque ſint ichoroſa, liveſcentia, fœtida, mere nigra, deliriumque ſuperveniat: Hinc brevi Sphacelus & Mors.

§. XX. Suppuraturam partem affeƈtam præſagimus, ſi inflammatio non violentiſſima fuerit quam §. 18. & 19. ad gangrænam tendere diximus, ſed tamen ita violens ut nec auxilio Naturæ vel Artis cedat; vel ſi in tali inflammationis gradu remedia requiſita prætermiſſa fuerint; febriſque, dolor punƈtorius, dypſnœa, tuſſis cæteraque ſymptomata perſeverent ultra quartum decimum diem: Non tamen hoc de quarto decimo die ita abſolute accipiatur, ac ſi nec citius nec tardius fieri poſſet ſuppuratio: Ante & poſt hunc terminum fieri ſæpiſſime ſuppurationem docent obſervationes ut & lites inter Auƈtores de hoc termino: Hoc enim Naturæ opus retardatur vel acceleratur a minima circumſtantia, & huc referri poteſt quod diximus §. 17., nempe determinari non poſſe quantum temporis requiratur ut Natura abſolvere opera ſua poſſit.

§. XXI. Fieri ſuppurationem docent, ſi præceſſerint modo diƈta §. 20., ſimulque ingraveſcant febris, dolor, dypſnœa; imo quandoque accedit delirium: Succedunt horripulationes vagæ, leves, & ſæpe eodem die recurrentes: Febris ex continua fit remittens vel intermittens, juſque paroxyſmi in principio nullum ordinem ſervant: Poſtea tamen

febris

febris quotidianæ, & aliquando ſed rarius, tertianæ typum induit; incipitque certo diei tempore cum algore & rigore, proceditque cum intenſo calore, & tandem deſinit in ſudores nocturnos, copioſos & colliquativos: In initio cujuſcunque hujus febris paroxyſmi exacerbantur dolor, dypſnœa & tuſſis, cæteraque ſymptomata, quæ durante ſudore & ſub finem paroxyſmi miteſcunt: Doloris acuties tamen quotidie minuitur, & punctorio dolori de die in diem ſenſim remittenti ſuccedit ſenſus ponderis in parte affecta; & quantum punctorius dolor decreſcit, in tantum increſcit dolor gravatorius, qui ſolus tandem ſupereſt doloris acutie omnino obtuſa: Reſpiratio ſemper fit difficilior, & minor: Tuſſicula crebreſcit ſputum nullum exigens, vel paucum atque dulce: Dypſnœa & tuſſicula poſt cibum, potum & motum exacerbantur: Sitis eſt maxima: Pulſus eſt debilis, mollis & celer: Rubent genæ & labia: Emaciatur æger, vireſque paulatim amittit: Decubitus per totum ſuppurationis tempus in parte ſana eſt intolerabilis: Quandoque tumor œdematoſus in parte externa apparet.

§. XXII. Inſtante diſruptionis tempore, dum pus exitum quærit, oritur rigor, horror, & exacerbantur febris, dypſnœa, & tuſſis, & præter dolorem gravatorium exoritur dolor acutus & pungens. Rupto autem abſceſſu omnia ſubito remittunt ſymptomata, præſertim dolor qui omnino evaneſcit: Sed cum continuo novum pus depluat in cavitatem thoracis illamque repleat, unde impeditur pulmonum expanſio; paulo poſt redeunt reſpiratio ſuffocatoria, parva, anheloſa, tuſſis ſicca, perpetua, gravitaſque ingens circa diaphragma percipitur: Adeſt Hectica cum pulſu celeri & parvo, ſiti perpetua, animi deliquiis, & ſumma anxietate: Decubitus qui ante abceſſus ruptionem in parte ſana erat intolerabilis, nunc adhuc intolerabilior in latere libero; imo tandem ſuffocari videtur æger, ſi jaceat: Dum de latere uno in aliud ſe commovet æger, percipit fluctuationem in thorace. Tandem omnia hæc ſymptomata eo magis augentur, quo major quantitas puris in cavo pectoris coarcervatur: Et ni in tempore ei exitus paracentheſi concilietur, vel ſuffocatur æger, vel corroduntur pulmones, unde phthiſis oritur cum tuſſi ita enormi ut vomitum excitet, præſertim poſt ingeſtionem cibi vel potus; ſucceditque debilitas ſumma, totius corporis habitus ad ſummam maciem reducitur, excavantur oculi qui fulgorem & ſplendorem amittunt, ungues recurvantur, pedes tumefiunt, ſudores ſunt intenſe colliquativi, urina redditur colliquativa, diarrhœa accedit col-

liquativa, facies hippocratica, tandemque mors.

§. XXIII. Cum ex parte hiſtoriam morbi conſtituat Prognoſis, de ea nunc agendum. Pleuritis in genere morbus eſt acutus & periculi plenus; notandum tamen quod peripneumonia multo ſit periculoſior pleuritide: Si pleuritidi ſuperveniant alii morbi, ex. gr. diarrhœa, peripneumonia, phrenitis &c, vel ſi pleuritis incidat in ægros alio morbo jam laborantes, ut in variolis affectos, tabidos, puerperas, in ſummo periculo verſabitur æger. Deſumuntur præterea prognoſtica generalia ex viribus ægri: Hinc periculoſiſſima cenſetur pleuritis, quæ adoritur pueros, ſenes, cachecticos, gravidas: Hinc ex Hippocrate, *Exercitata corpora & coacta celerius a pleuritide & peripneumonia intereunt, quam quæ in otio conflictantur,* præſertim ſi prætermiſſa fuerit venæſectio, vel non ſatis iterata.

Specialia prognoſtica ſuppeditant magnitudo vel remiſſio febris, dypſnœæ, doloris, tuſſis, cæterorumque ſymptomatum; copia, color & conſiſtentia ſputorum & urinæ: Sed cum hæc prognoſtica pluſquam ſatis pateant ex tradita morbi hiſtoria, iis non immorabor: Si quis tamen longiorem prognoſticorum enumerationem deſideret, adeat Coacas Hippocratis, & quidem notis Dureti illuſtratas.

Omnia fere prognoſtica ut uno quaſi verbo colligam, referam §. 21. Lib. 16. Coac. Hippocratis, *Eſt autem perinde his* (nempe pleuriticis) *atque peripneumonicis ſalutare, alacriter morbum ferre, doloris vacuitatem habere; ipſum vero ſputum facile expurgari, ſpirare ex facili, ſitim nullam, corpus æqualiter molle & calidum: Ad hæc ſomnos, urinas, dejectiones ſalubres: Contraria horum terrifica.* Hic adde Aphor. 47. Sect. 4. *Excreationes in febribus non intermittentibus lividæ, cruentæ, fœtidæ, bilioſæ, omnes malæ; commode tamen ſi prodeant, bonæ: Et eadem ratio eſt quoad alvi egeſtiones, & quoad urinas. Si quid vero quod non juvat, per hæc loca excernatur, malum.*

CAPUT II.

Pleuritidis ætiologiam continens.

§. I. Quamquam nos lateat, & ſemper latebit, minima ac ſubtiliſſima ſolidorum & fluidorum ſtructura, eorumque in ſe invicem actio & vis; quamquam ipſarum rerum ſub ſenſus cadentium

dentium eſſentiam aſſequi nec ſenſibus nec mentis acie poſſimus; nihilominus Hypotheſium excogitandarum luxuria invaluit in Medicina, magno artis detrimento ægrorumque damno: Hinc infidæ morborum hiſtoriæ, imaginationi potius quam ſedulæ obſervationi nitentes: Hinc Medici in tantum diſcrepantes; hinc mutuo ſeſe refellentes; recte omnes dum aliorum hypotheſes diſtringunt, peſſime dum propriis placitis fidem adſtruere conantur: Hinc tanti in praxi errores. Ne tamen quid inſoliti & novi affectare videar, & ut mori ſolito ſatisfaciam, quidquid veroſimilius excogitatum fuit ad explicanda varia pleuritidis phænomena, referam: Antea tamen cauſarum remotarum enumeratio, partiſque affectæ deſcriptio tradendæ ſunt.

§. II. Cauſæ remotæ ſunt frigus externe vel interne ſuſceptum ſubito poſt magnum calorem, æſtus ingens a quacunque cauſa externa vel interna excitatus, plethora, tranſpiratio inſenſibilis impedita, evacuationes quæcunque ſolitæ ſuppreſſæ, vulnera & contuſiones in parte affecta.

§. III. Pars affecta eſt membrana pleura: Membrana hæc ex duabus lamellis conſtat, quarum interior thoracis cavitatem reſpiciens eſt lubrica, ne pulmones in eam impingentes lædantur; externa vero lamella aſpera eſt & coſtarum perioſtio & muſculis adnectitur: Inter duas haſce pleuræ lamellas incedunt vaſa intercoſtalia, nempe arteriæ, venæ & nervi. Membrana hæc totam thoracis cavitatem diaphragmatiſque ſuperficiem ſuperiorem inveſtit, conſtituitque tum mediaſtinum tum pericardium, quorum ope thoracis cavitas in duas partes ſecundum longitudinem dividitur: Hinc patet pleuritidem non tantum in lateralibus, ſed in omnibus thoracis partibus oriri poſſe. Præter membranam pleuram, quæ primario & ſemper afficitur in pleuritide, non tantum muſculi intercoſtales; ſed etiam plus minus laborant pulmones, vel ſaltem illa pulmonum medietas, quæ reſpicit partem dolentem, uti inferius §. 12. & 13. demonſtrare conabor.

§. IV. Pleuritidis cauſa continens vel proxima eſt ſtagnatio globulorum ſanguineorum, in finibus arterioſis vel in vaſculis lymphaticis arterioſis, per membranam pleuram vel intra ejus duplicaturam perreptantibus.

§. V. Liquidum aliquod ſtagnare in Inflammationibus, probatur 1. ex *tumore* partis affectæ: Si enim tanta liquidi copia efflueret ex parte affecta, quanta ad eam affluit, non in tumorem attolleretur. II. Ex

renitentia & *duritie* partis affectæ: Non autem reniteret, niſi liquidum influens effluxu denegato vaſa diſtenderet; in ſtatu quippe naturali, ubi tantum effluit quantum affluit, omnia mollia ſunt.

§. VI. Liquidum ſtagnans in Inflammationibus eſſe *ſanguinem*, demonſtratur ex rubedine partis inflammatæ: Vaſa enim omnia per ſe ſunt alba, nullumque liquidum in corpore noſtro exiſtit rubrum, quam pars ſanguinis craſſior, ſeu globuli ſanguinei: Hinc ſequitur colorem corporis noſtri rubicundum adſcribendum eſſe ſanguini contento in vaſis transparentibus. Quod in parte inflammata rubedo in tantum augeatur, fit, I. quia arteriæ minutiſſimæ, vixque viſibiles a ſanguine ſtagnante & a tergo irruente plurimum diſtenduntur: II. Quia vaſcula lymphatica antea pellucida & inviſibilia ſanguine turgent, quod patet in Ophtalmia; in albo enim oculorum naturaliter conſtituto, nulla apparent vaſcula, quæ ſtatim ac oculus inflammatur, innumera ſanguineque turgida apparent.

§. VII. Objiciet forſan aliquis in pleuritide nec tumorem, nec renitentiam, nec rubedinem in conſpectum venire: Sed apertis cadaveribus pleuritide interemptis, tumor, renitentia & rubedo pleuræ perſpicue conſpiciuntur. Præterea cum in omnibus inflammationibus externis adſint tumor, renitentia & rubedo partis inflammatæ, ex analogia morborum concludere poſſumus hæc ſimiliter in inflammationibus internis adeſſe.

§. VIII. Sanguinem ſtagnantem non extravaſari, ſed intra vaſa contineri, demonſtratur ex eo quod vel ope Naturæ vel Artis inflammatio ſæpe reſolvatur: Nunquam enim reſolveretur inflammatio, ſi ſanguis extra vaſa eſſet effuſus; imo tunc ſemper in ſuppurationem tenderet.

§. IX. Stagnationem inflammatoriam fieri in *arteriis capillaribus* vel *lymphaticis*, non autem in *venis* patet ex ipſa vaſorum ſtructura: In arteriis enim fluit ſanguis ex lato in anguſtum, in venis vero ex anguſto in latum, unde liquido conſtat illas his eſſe ſtagnationi magis obnoxias. Concedo tamen ſtagnare poſſe ſanguinem in venis, ſed hæc ſtagnatio nunquam erit inflammatoria, niſi ſimul fiat ſtagnatio in finibus arterioſis; excepta vena portæ, in qua ut in arteriis ſanguis fluit ex lato in anguſtum.

§. X. Cum demonſtraverim inflammationum cauſam proximam eſſe ſtagnationem ſanguinis in finibus arterioſis, examinandum nunc quare ſanguis ſtagnet, & quomodo cauſæ remotæ §. 2. enarratæ hanc poſſint efficere ſtagnationem.

San-

Sanguis ſtagnat vel ſui ipſius, vel vaſis, vel utriuſque vitio.

Vitio ſanguinis fit vel propter plethoram, vel propter qualitatem vitiatam. Propter plethoram enim vaſa capillaria, ultra terminum elaſticitatis diſtenta, ſeſe reſtituere nequeunt; & imminuta vel deſtructa vi vaſorum contractili, ceſſat ulterior progreſſus ſanguinis: Huc pertinent evacuationes ſolitæ ſuppreſſæ, menſes, hæmorrhoides, tranſpiratio inſenſibilis, &c. Vitiata vero qualitate ſanguinis ita ut fiat craſſus & viſcidus, in finibus arteriarum capillarium hærebit: Huc referenda omnia coagulantia, terreſtria, quæ ſanguinem imprægnant particulis ad motum ineptis: Huc ſpectat derivatio tenuioris partis ex maſſa ſanguinea propter nimium & ſubitum ſolis ardorem & æſtum, nimium corporis motum, exercitationes vehementiores, plethoram, potus ſpirituoſos vel cardiacos vulgo dictos in nimia copia aſſumptos; hiſce non tantum liquidiora e corpore eliminantur, craſſiorque fit ſanguis, ſed præterea ab illis nimio in ſanguine motu excitato, craſſiores ſanguinis particulæ in minima vaſcula vi quadam adiguntur, unde ibi hærent & ſtagnant.

Vitio vaſorum fit ubi vaſa ita conſtringuntur, ut diameter globuli ſanguinei irruentis, ſit major diametro vaſis: Hanc conſtrictionem vaſorum producunt contuſiones, vulnera; hanc efficiunt frigus quomodocunque vel externe vel interne admiſſum, & præſertim ſubito poſt ingentem æſtum ſuſceptum; hanc creant omnia ſtimulantia in nimia quantitate aſſumpta. Quomodo utrorumque, ſcilicet vaſorum & ſanguinis, vitio fiat ſtagnatio, ex dictis pluſquam ſatis patet.

§. XI. Explicata cauſa inflammationum & pleuritidis in ſpecie, videndum nunc quomodo inde deduci poſſint ſymptomata huic morbo propria. Dolor oritur a diſtenſione fibrillarum ultra terminum elaſticitatis; globuli enim ſanguinei in vaſe impacti & cedere neſcii, a ſanguine impetuoſius a tergo irruente, magis atque magis adiguntur, unde diſtenſio ingens fibrillarum vaſis: Dolor in pleuritide eſt acutiſſimus, quia pars affecta eſt membranacea; & cum membranæ nihil aliud ſint quam nervoſæ expanſiones, nervi vero inſtrumenta quibus ſenſationes ad cerebrum deferuntur, patet quare exquiſito ſenſu gaudeant membranæ. Quomodo ſenſatio hæc menti communicetur, explicet ille, cujus captum non ſuperat unio mentis & corporis. Dolor laterales thoracis partes frequentius occupat, quia thorax in partibus lateralibus minus carne tegitur; ideoque frigori ſuſcipiendo magis in hac parte aptus eſt: Lenior

eſt in exſpiratione quia tunc relaxatur pleura: In inſpiratione & in cæteris thoracis motibus, ut in tuſſi, aſperior eſt, quia tenditur & expanditur pleura, unde major fibrillarum affectarum diſtenſio: Non exacerbatur dolor a preſſione in partem affectam, quia coſtæ impediunt quin preſſio ad partem affectam pertingere poſſit: Decumbente ægro in partem oppoſitam parti affectæ, aſperior fit dolor, quia pondus ſanguinis ſtagnantis in pleuram incumbit, eamque diſtendit & a partium vicinarum adhæſu quaſi divellit; e contra in partem affectam decumbente ægro, minor eſt dolor, quia coſtæ, quibus tunc incumbit pars affecta, impediunt quin pondus ſanguinis ſtagnantis diſtendat pleuram. Inſtante ſuppuratione dolor fit major, quia ſanguis ſtagnans neceſſario putreſcit, acriorque redditur, unde vaſa exedit; vaſa autem hæc exeſa impetum ſanguinis a tergo prementis ſuſtinere nequeunt, unde in immenſum tenduntur, donec tandem rumpantur. Facto pure remittit dolor, quia tunc fibræ vaſorum jam ſunt ruptæ, unde diſtenſio ceſſat; ſucceditque dolori ſenſus ponderis vel gravatorius, quia ruptis omnibus vaſculis & fibrillis, pus ſtagnans incumbit in pleuram. Inſtante diſruptionis tempore dolor exacerbatur, quia fibrillæ pleuræ multum diſtenduntur; rupto vero abſceſſu evaneſcit dolor & ſenſus gravatorius circa partem affectam, quia fibrillis tum internis tum externis ruptis, effluit pus in cavum thoracis, unde nulla amplius fibrarum diſtenſio.

§. XII. Dypſnœam vulgo adſcribunt Auctores vel tumori pleuræ expanſionem pulmonum impedienti, vel exacerbationi doloris ab inſpiratione. Vix tamen concipi poteſt tumorem ita magnum in pleura fieri poſſe, præſertim ſub initio morbi, ut tantam dypſnœam qualem in pleuritide obſervamus inferre poſſit. Ab exacerbatione doloris in inſpiratione non oriri videtur, cum in intervallis inter inſpirationem & exſpirationem ſenſu ſuffocationis & anxietatis, affligatur æger, a quo tunc immunis eſſe deberet ſi a ſola doloris exacerbatione oriretur dypſnœa: Præterea in externis thoracis affectibus, ut in inflammatione muſculorum coſtis ſuperſtratorum, pleuritide ſpuria, catarrhis, licet exacerbetur dolor ab expanſione thoracis, nihilominus nullum animadvertimus ſenſum ſuffocationis. Dypſnœam itaque oriri puto, quia pulmones in pleuritide ſunt plus minus affecti, & quidem eo modo quo afficiuntur in peripneumonia: Cum tamen minus lædantur pulmones in pleuritide quam in peripneumonia, etiam dypſnœa levior eſt in illo quam in hoc morbo. Leviſſimam hanc pulmonum inflammationem in pleu-

ritide

ritide non oriri ſtatuo ab omnimoda ſtagnatione ſanguinis in finibus vaſorum, ſed tantum a difficiliori circulo ſanguinis per pulmones vel propter criſpaturam fibrarum, vel propter nimium impetum, fervorem & craſſitiem cruoris, vel hiſce ſimul concurrentibus: Inde enim neceſſario diſtenduntur vaſa ſanguinea, & comprimuntur veſiculæ bronchiales quæ vaſis ſanguineis undique interjectæ ſunt, unde gravitatis ſeu anxietatis ſenſu afficiuntur ægri; præterea cum veſiculæ bronchiales propter compreſſionem ad expellendum intromittendumque aerem ineptiores fiant, rurſus major occaſio ſtagnationi ſanguinis datur, & hinc ſuffocationis & dypſnœæ ſenſus oritur.

§. XIII. Tuſſim etiam ſolæ læſioni pulmonum adſcribo: Difficilius enim circulante ſanguine per pulmonum vaſa, & a tergo nihilominus premente ſanguine continuo affluente, turbatur ſecretio liquoris in glandulis, bronchiorum diviſionibus adjacentibus: Glandulæ hæ, quarum exactam deſcriptionem tradit Verheyen (*a*), ſecernunt in ſtatu naturali humorem unctuoſum, quo oblinitur interna bronchiorum ſuperficies: Preſſione vero aucta ad haſce glandulas, particulæ alterius indolis quam requiruntur, ſecernuntur & deferuntur in cavitatem bronchiorum, quorum tunica interior ſenſu exquiſitiſſimo prædita inde ſtimulatur; hinc ſpiritus animales in majori quantitate ad fibras bronchiorum muſculares determinantur, unde ſubito contractis bronchiis fit vehemens & ſonora aeris expulſio, quæ vocatur tuſſis. In initio tuſſis eſt ſicca, quia quod ſecernitur paucum eſt & tenuiſſimum, unde vim aeris eludit: Poſtea fit humida, quia a preſſione ſanguinis ſenſim ſuperatur reſiſtentia glandularum, unde major liquidi copia ſecernitur: Quod tamen in initio rejicitur, eſt paucum, tenue & ſubſalſum, quia quodammodo adhuc conſtricta glandularum vaſcula limpidiſſimum tantum liquorem tranſmittunt: Quandoque a nimio appulſu ſanguinis, & a violentioribus tuſſis concuſſionibus vaſculum aliquod ſanguineum rumpitur, unde ſputa ſunt ſanguinolenta, vel ſanguineis ſtriis intermixta; prout majus vel minus vaſculum rumpitur: Tandem a continuo appulſu ſanguinis, & a pertinaci tuſſi vaſa dilatantur, unde tranſmittunt liquores craſſiores quam in ſtatu naturali, ſicque fiunt ſputa craſſa & ſpiſſa: Varii vero coloris & conſiſtentiæ ſunt ſputa pro natura particularum quas tranſmittunt vaſa. Non operæ pretium eſt multis verbis refellere quidquid abſurde finxerunt Auctores ut ſputorum materiam ex parte pleuræ affecta deducerent:

(*a*) *Verheyen Anatomia Corporis humani Tr.* 3. *Cap.* 8. *p.* 271.

rent: Cum enim ſputa in pleuritide ſint ejuſdem coloris & conſiſtentiæ, quam in peripneumonia, plusquam ſatis patet pulmones in utroque hoc morbo ſputorum ſuppeditare materiam: In peripneumonia vero cum inflammatio pulmonum ſit major, non mirum quod ſputa citius appareant, ſintque copioſiora magisque ſanguinea & craſſa.

§. XIV. Febrem denique, Pleuritidis comitem, eſſe effectum doloris vulgo ſtatuunt Auctores, eamque irritationi fibrarum adſcribunt; ſed quantum errent, patet ex eo quod utplurimum dolorem præcedat febris. Quid vero ſit febrium eſſentia, quid earum cauſa proxima determinare non ſuſcipiam, quippe forſan nihil in tota Medicina obſcurius fuit, donec tandem Sydenham & Morton hiſtoriam febrium accuratam, methodumque earum curandarum ſecuram, quippe non fictis hypotheſibus ſed obſervationi ſedulæ nitentem, tradiderint.

C A P U T III.

De Pleuritidis curandæ methodo.

§ I. Explicato Pleuritidis genio, patet ex omnibus quibus terminatur modis, breviorem & ſecuriorem eſſe reſolutionem ſine vel cum evacuatione ſenſibili: Quo igitur per hanc viam ducere poſſit naturam Medicus, ſequentes exoriuntur Indicationes.

α: Vaſa laxanda & emollienda ſunt, ut quod iis impactum hæret, facilius permeare poſſit: Hocque fit I. imminuendo copiam liquidorum in vaſis contentorum; II. ingeſtione potus emollientis, humectantis, anodyni, in magna copia & tepide aſſumpti.

β: Materiæ ſtagnanti & obſtruenti fluiditas concilianda, ut circulo ſanguinis reſtitui poſſit: Hocque fit I. vaſa laxando; II. cauſam coagulantem infringendo, educendo, potu aquoſo, diluente, attenuante, leviter aromatico, qui particulis ſuis penetrare valeat liquidorum moles concretas, calide & in copia ingeſto.

γ: Impetus ſanguinis arterioſi a tergo irruentis minuendus & cohibendus, per depletionem vaſorum.

§. II. Imminutionem liquidorum, qua tribus hiſce Indicationibus primario & ſimul ſatisfit, tentarunt Medici variis modis, nempe venæſectione, purgantibus, diaphoreticis, & diureticis: Itaque de his evacuandi modis ſeorſim agendum, & examinandum an, quomodo, ad

quantam

quantam quantitatem; & quibuſcum cautionibus conferant in Pleuritide.

§. III. Venæſectio tribus noſtris Indicationibus ſatisfacit: Vaſa enim emollit & laxat, quatenus imminuta liquidorum copia, diſtenſio nimia vaſorum minuitur: Materiæ ſtagnanti & obſtruenti fluiditatem conciliat, quia vaſis laxatis & depletis, eorumque compreſſione in ſe invicem ſublata, neceſſario liquida in eis contenta rareſiunt; quia inde impeditur quin ſubtilior & fluidior pars e maſſa ſanguinea eliminetur; quia denique ingeſtioni potus liquidi, emollientis & attenuantis locum facit: Impetum ſanguinis arterioſi a tergo irruentis cohibet, quia depleta & inanita vaſa non tantam exercere poſſunt vim in liquida in eis contenta, unde minuitur preſſio ad partem affectam. Conſentiunt præterea omnes Medici, qui uno ore laudant venæſectionem in Pleuritide, exceptis ſolis Helmontii, ſi qui ſuperſint, ſectatoribus, quorum vanas & futiles objectiones refellere non eſt operæ pretium: Tam evidens enim eſt neceſſitas & emolumentum venæſectionis, ut in ejus actu dum ſanguis fluit, dolor dypſnœaque remittant. Sed licet conſentiant Medici circa neceſſitatem venæſectionis, diſputant tamen de loco in quo vena ſecanda ſit, & de quantitate ſanguinis educenda, quas lites dirimere nunc conabor.

§. IV. Quæritur I. num ſecundum regulas revulſionis a Veteribus traditas; II. num in eodem latere, vel oppoſito parti affectæ, venæſectio inſtituenda ſit. Reſpondeo parum mihi intereſſe in qua parte vena ſecetur, dummodo ſufficiens educatur, iteratis vicibus pro neceſſitate, ſanguinis quantitas; quod confirmare videtur tum experientia quotidiana, tum ſanguinis inventa circulatio: In gravidis tamen obſervandum propter opinionem vulgi, ut ſemper in brachio, nunquam in pede ſecetur vena. Permiſſa Chirurgo itaque venæ electione, inſtituatur venæſectio cum magno vulnere, ut craſſiori maſſæ ſanguineæ parti exitus patefiat: Si tamen inciſa vena, ſanguis nullo modo vel vix erumpat, imperandum ægro ſecundum monitum Tulpii (*a*), ut valide tuſſiat; ſtatimque proſiliet ſanguis, qui nullis aliis modis antea evocandus erat.

§. V. Quanta vero ſanguinis quantitas ſit unaquaque vice educenda, determinandum ex gradu morbi, viribus, ætate & temperamento ægri: Sic in viro robuſto, plethorico, violenta pleuritide detento, ad ℥x. vel

C

(*a*) *Tulpius Lib.* 2. *Obſerv.* 3.

vel xij.; nunquam tamen ad deliquium uſque; præſtat enim tuto pluribus vicibus efficere, quod unica vice ſine periculo fieri nequit; & hic ſi unquam, *Natura ducenda, non cogenda.* Quoties autem iterari debeat venæſectio, & quanto temporis intervallo interpoſito, judicandum etiam ex ætate, temperamento & viribus ægri, ex violentia morbi, ex pertinacia & exacerbatione ſymptomatum, ad quorum ſublationem vel imminutionem prima fuit inſtituta venæſectio; ita tamen ut ſemper violentia morbi comparanda ſit cum viribus ægri: Sydenham (*a*) monet ſe raro in Adultis vidiſſe ſanatam Pleuritidem confirmatam quam Unciarum ſanguinis circiter XL. jactura; licet in pueris ſemel tantum aut bis ſecare venam ut plurimum ſufficere dicat: Itaque ſi morbus ſit violentior, vires magnæ, æger juvenis, robuſtus, plethoricus, bis eodem die ad ℥x. educendus ſanguis, ſequenti die iterum ℥x., & tertio die rurſus ad eandem quantitatem; ſi vero morbus ſit mitior, & vires fractæ non ferant tantam ſanguinis jacturam interpoſitis tam brevibus intervallis, minor erit educenda ſanguinis quantitas, & longiora inter venæſectiones erunt interponenda intervalla. Præterea conſideranda natura cujuſcunque Regionis: Sic in genere Galli & Angli majorem ſanguinis jacturam ferunt quam Belgæ; quod non tantum ex ſpeciali cujuſcunque Regionis climate, & peculiari Incolarum conſtitutione deducendum, ſed etiam ex natura victus & alimentorum: In hiſce tamen Regionibus hoc prætextu ab iteratis venæſectionibus nimis abhorret vulgus, nimiſque forſan huic hypotheſi indulgent aliqui Medici; & ut auctoritate viri, cujus ſane judicium ſuſpectum haberi nequit, hæc firmetur animadverſio, legantur Obſervationes 1. & 2. Lib. 2. Tulpii.

§. VI. Animadverterat olim Sydenham, quod ſi cruſta alba [de qua egimus §. 9. Cap. 1.] in ſuperficie ſanguinis extracti non appareat, non idem ægro commodum afferat venæſectio; ſed rem longius proſecutus eſt Baglivius (*b*), cum inde indicationem ad irerationem venæſectionis deſumat: *In Pleuritide*, ait, *Peripneumonia, & hujuſmodi inflammatoriis pulmonum morbis, ſi in ſanguine e vena ſecta extracto non appareat in ſuperficie cruſta alba, quæ neceſſario apparere deberet, peſſimum; materies namque illa cruſtam efficiens in pulmone remanet, eumque infarcit, unde paulo poſt creſcunt febris, inflammatio, ſpirandi difficultas, & reliqua ſympto-*

(*a*) *Sydenham Cap. 3. Sect. 6. p. 336.* (*b*) *Baglivius Prax. Med. Lib. 1. Cap. de Pleuritide p. 55.*

ſymptomata : Si vero in altera ſanguinis miſſione incipiat apparere, bonum: Contra ſi in ſecunda ne quidem apparebit, abſtineto ſtatim a ſanguinis miſſione, aliter interficies ægrotantem, quia per repetitam tunc ſanguinis miſſionem, ſanguis ſpoliatur parte volatiliori, unde major eidem ad coagulationes via præbetur.

§. VII. Quæritur num in muliere menſtruis laborante, in gravida, in puerpera lochiis fluentibus vel ſuppreſſis, in variolis & morbillis, apparentibus jam puſtulis vel maculis, venæſectio inſtituenda ſit: Reſpondeo in muliere menſtruis laborante & in puerpera lochiis fluentibus, conſiderandum eſſe num hic ſanguinis fluxus ſuffecerit, ad eam ſanguinis quantitatem evacuandam, quam natura & gradus morbi exigit: Si vero morbus ſit ita acutus & plethora tanta, ut fluxus hic ſufficere nequeat, ſtatim inſtituenda venæſectio & iteranda pro viribus ægræ; nam licet inde ſupprimantur menſes vel lochia, aliter evacuatur ſanguis. In gravida, puerpera lochiis ſuppreſſis, variolis & morbillis licet appareant jam puſtulæ vel maculæ, ſi fervoris, plethoræ, febris violentæ, pleuritidiſque acutæ ſigna adſint, ſine dubio vena ſecanda & iteranda venæſectio, dummodo vires conſtent pulſusque ſit æqualis: Si vero tardius accerſatur Medicus, vires ſint dejectæ, pulſuſque ſit inæqualis, inordinatus, a venæſectione abſtinendum: Notandum præterea hujusmodi ægros magnam ſanguinis jacturam, & ex brevibus intervallis repetitam venæſectionem non ita perferre poſſe; ſed hoc licet in genere verum ſit, aliquando tamen patitur exceptionem, ita ut ratione cujuscunque individui determinanda ſit venæſectionis iteratio ex ægri viribus comparatis cum violentia morbi; ſic enim videmus Tulpium (*a*) octies ſecuiſſe venam in puerpera, octavo a partu die, acerbiſſima pleuritide correpta.

§. VIII. In teneris infantibus, & ſenibus magna cum cautione vena ſecanda, & quidem in parva quantitate ſanguis evacuandus, rariusque venæſectio iteranda: Reſpiciendum tamen non tam ad annorum numerum, quam ad vires; fieri enim poteſt ut vir octoginta annorum, facilius ferre poſſit venæſectionem quam quinquagenarius.

§. IX. Si Pleuriticus diarrhœa corripiatur, tantum abeſt ut a venæſectione abſtinendum ſit, quin e contra venæſectione ſiſtatur vel minuatur ſaltem diarrhœa, ut teſtatur Sydenham (*b*).

(*a*) *Tulpius Lib.* 2. *Obſerv.* 2. (*b*) *Sydenham Sect.* 6. *Cap.* 3. *p.* 337.

§. X. Purgantia imminuunt quidem copiam liquidorum, ſed locum nullum habere poſſunt in febribus acutis & inflammatoriis circa morbi initium. Purgantia enim agunt partim intra primas vias, quatenus vellicant & ſtimulant glandulas inteſtinales, unde major liquidi per eas ſecretio; partim ad maſſam ſanguineam delata humores ſolvunt, irritantque & vellicant canales per quos deferuntur: Hinc neceſſario ſequuntur major tenſio, irritatio & criſpatura ſolidorum, major motus & impetus fluidorum, & ſeceſſio partis liquidioris e maſſa ſanguinea, remanente intra vaſa parte craſſiore: Unde facile intelligitur quomodo a purgantibus in pleuritide exhibitis oriri poſſint diarrhœa mortifera vix ſiſtenda, exacerbatio febris, doloris & dypſnœæ, peripneumonia, phrenitis &c. Hæcque ſymptomata eo magis poſt uſum purgantis expectanda, quo æger robuſto, duro & coacto corpore magis præditus eſt, quo ejus ætas floridior, quo tempeſtas anni vel Regio calidior, quo purgans fortius & acrius exhibitum fuerit: In ſenibus vero, cachecticis, fibrarum laxitate aut flacciditate donatis, in tempeſtatibus & Regionibus humidis non tantam noxam inferunt purgantia; imo in illis quandoque, ingenti cruditatum ſaburra exiſtente in primis viis, poſt venæſectionem, concedi poteſt purgans aliquod lene vel laxativum, & quidem potius forma liquida quam pillulari vel pulveris, potiusque vehiculo aquoſo quam ſpirituoſo ſolutum. Quomodo autem ſub morbi finem prodeſſe poſſint purgantia infra §. 23. videbimus.

§. XI. Non tantum purgantibus in initio pleuritidis uſi fuerunt quidam Medici, ſed etiam vomitoria exhibuerunt aliqui Chymici, temerario ſane auſu: In vomitu enim omnia vaſa abdominis comprimuntur propter ingentes muſculorum abdominis contractiones, & ſingulariter quidem truncus aortæ ita conſtringitur ab expanſionibus diaphragmatis, ut denegato quodammodo ſanguini tranſitu ad partes ſub diaphragmate locatas, major fiat ſanguinis aggeſtio in vaſis ſupra diaphragma ſitis; quod manifeſto patet ex rubedine faciei ingenti, ex difficiliori & celeri reſpiratione, ex capitis dolore gravatorio vomitum excipientibus: Præterea vaſa pleuræ & pulmonum non tantum magis ſanguine turgent, ſed ſanguine turgida comprimuntur, conſtinguntur, diſtenduntur & criſpantur propter validas thoracis in vomitu contractiones, diaphragmatisque motus enormes & quaſi convulſivos: Hinc facile deducitur quomodo ex uſu vomitorii in pleuritide poſſint exacerbari omnia ſymptomata, & oriri hæmoptyſis ingens, peripneumonia, paraphrenitis &c, imo

imo ſuffocatio in ipſa vomitorii operatione. Non nego tamen leviorem pleuritidem ab uſu vomitorii ſanari poſſe; ſi enim obſtructio ita levis fuerit ut ſuperari poſſit a ſanguine a tergo impetuoſius irruente, ſolvetur ſtagnatio: Sed cum ex una parte nulla habeamus ſigna quibus dignoſcere poſſimus an obſtructio levis fuerit nec ne, dum ab altera ex uſu vomitoriorum in pleuritide magna accerſantur mala, jure merito ab eis abſtinendum eſſe cenſeo. Nihilominus dari poteſt caſus, in quo locum habere poſſent vomitoria, nempe ſi dolor pleuriticus concomitetur talem febrem epidemicam vel malignam, quæ neceſſario requirat uſum vomitorii; in ſimili enim caſu præſtat ancipiti remedio uti quam nullo, præſertim ſi ſimul adhibeantur cautiones, quas variæ circumſtantiæ & natura morbi ſymptomatumque indicabunt.

§. XII. Licet purgantia proprie dicta non conveniant, magno tamen cum commodo uſurpari clyſteres diluentes & emollientes docet experientia, præſertim ſi alvus valde adſtricta fuerit, quod utplurimum contingit in pleuritide: Non tantum enim ex uſu clyſterum emollientium nihil mali timendum, ſed e contra hæc expectanda commoda: I. Fœces induratæ diluuntur & emolliuntur, unde facilius excernuntur; alvo vero exiſtente libera minor datur occaſio colluviei cruditatum in primis viis. II. Emolliuntur fibræ inteſtinorum, quibus relaxatis non tantum facilius particulæ craſſiores e maſſa ſanguinea per glandulas inteſtinorum excernuntur; ſed præterea relaxatio hæc toti ſyſtemati nervoſo communicata ad partem affectam uſque ſeſe extendit. III. Emolliuntur & relaxantur vaſa meſeraica, hinc minor erit eorum reſiſtentia, major ad illa ſanguinis affluxus, & per ea facilius fiet circulatio; unde ad cætera omnia vaſa minor erit ſanguinis preſſio & impetus. Itaque poſt primam venæſectionem ſtatim injiciatur clyſter emolliens, qui repetatur pro pertinacia adſtrictionis alvi, vel bis in die, vel ſemel in die tantum, vel alterno die.

§. XIII. Quidam Medici, præſertim in certis Regionibus animadvertentes pleuritidem, cæteroſque morbos inflammatorios & febres continuas acutas ſudore critico quandoque ſanari, ſtatim in horum morborum principio, neglecta venæſectione vel præmiſſa ad aliquot uncias, diaphoretica calidiora exhibent, & ægros ad ſudores cogere totis conantur viribus. Fateor in febribus acutis & inflammatoriis, ubi Naturæ tota committitur cura, quandoque per diaphoreſim expelli materiam morbi bene coctam & ſubactam; ſed inde non concludendum omnem ſudorem

conferre: Sunt enim ſalutares tantum & critici ſudores quotieſcunque humores coƈti & præparati blande amandantur, quod patet ex remiſſione morbi ejuſque ſymptomatum; ſunt e contra funeſti & ſymptomatici ſudores, licet ſponte vel arte eliciti, quotieſcunque materia cruda exiſtente effluunt, tales enim ſudores anxietatibus & inquietudine ſtipantur, & ab eis nullo modo ſymptomata levantur. Cum itaque ſudores non conferant, niſi prius concoƈta & ſubaƈta fuerit materia peccans, patet incertam ſane eſſe hanc methodum; nam, ut optime animadvertit Sydenham (*a*), cum *neſciat Ars quo pacto materia peccans ad expulſionem ſubeundam rite præparanda ſit; nec ſi hoc ſciat, certa ulla habeat indicia quibus de hujuſmodi debita præparatione poſſit moneri, etiam & tempus ciendo ſudori opportuniſſimum ignorari neceſſe eſt:* Præterea *ſicut ignorat Ars opportunitatem illam temporis, qua ſudores eliciendi fuerint, ita pariter neſcia quamdiu in iiſdem perſeverandum ſit, nam ſi diaphoreſis ultra debitum tempus protrahatur, ... humidarum iſtarum particularum, quibus ſanguis diluendus contemperanduſque erat, abſumptio, febris tum moræ diuturniori, tum incremento miniſtrabit.* Non tantum incerta & infida hæc eſt methodus, ſed & periculi plena: Ex uſu enim ſudoriferorum calidiorum, vellicantur, criſpantur, & tenduntur ſolidorum fibræ, fluidaque in majorem æſtum, fervorem & motum coguntur, unde adiguntur particulæ craſſiores in vaſa capillaria; præterea eduƈta per diaphoreſim parte liquidiori, reliqua maſſa fit craſſior, & ſi acrimonia adſit, ob defeƈtum vehiculi diluentis fit acrior; hinc non tantum obſtruƈtio fiet major in parte affeƈta, ſed & ſtagnabit ſanguis in aliis partibus, unde facile deducitur quare poſt uſum ſudoriferorum calidiorum in pleuritide, febris, dolor, dypſnœa exacerbentur, & peripneumonia, vel hæmoptyſis, vel phrenitis &c facile oriantur. Denique circa ſudorifera calidiora obſervatum eſt, quod in omnibus morbis, ubi fibrarum ingens tenſio, & maſſæ ſanguineæ lentor & fervor adſunt, tantum abſit ut eorum ope ſudores eliciantur, quin e contra eorum uſu diaphoreſis ſupprimatur: In talibus enim morbis ſudores vix eliciuntur niſi ope largæ & repetitæ venæſeƈtionis, & ingeſtione potus diluentis & refrigerantis; quippe iis relaxantur fibræ, ſolvitur lentor & temperatur fervor, unde poſtea ſponte ſubſequuntur ſudores largi & utplurimum ſalutares.

§. XIV. Obſervarunt Auƈtores aliqui in pleuritide ſuppurata pus per urinas quandoque redditum fuiſſe, hincque concluſerunt in pleuritide diure-

(*a*) *Sydenham Sched. monitor. p. 679. 680.*

diuretica eſſe exhibenda ut urinæ fluxus promoveatur: Incertæ tamen & obſcuræ ſunt obſervationes de pure per urinas reddito; difficillime enim dignoſci poteſt in urinis an materia purulenta ſit nec ne, niſi ſimul alia ſigna ulceris in veſica vel renibus exiſtentis adſint & præceſſerint: Fateor tamen in pleuritide, ut in cæteris febribus acutis & inflammatoriis, fieri poſſe evacuationem criticam per urinas, ſed inde nequaquam concludere licet ſecretionem urinæ eſſe diureticis promovendam & cogendam; nam cum diuretica a diaphoreticis tantum gradu differant, eadem ſane ex diureticorum calidiorum ac ex diaphoreticorum uſu orirentur incommoda.

§. XV. Vidimus jam quomodo ope evacuantium imminuatur vaſorum conſtrictio, ſolvatur ſanguinis lentor, ejuſque ſedetur impetus: Reliquum abſolvet ingeſtio potus largi, emollientis, diluentis, refrigerantis, anodyni, attenuantis: Huc itaque referendæ ſunt Emulſiones ex ſeminibus frigidis, cannabis, cardui mariæ &c; Decocta hordei, Foliorum veronicæ, capillorum veneris; Radicum taraxaci cum foliis, ſcorzoneræ, graminis, liquiritiæ; raſuræ C. Cervi; Florum papaveris erratici &c: Quibus feliciter additur nitrum; refrigerat enim, & diluit ſanguinem, ſed præterea alvum quodammodo laxat, unde non tantum in potu ſed & in clyſteribus ſummo cum commodo uſurpatur. Obſervandum tamen circa horum potuum uſum, quod majori relaxandi vi polleant, faciliuſque vires ſuas ad maſſam ſanguineam deferant ſi tepidi vel calidiuſculi bibantur: Præterea non magni hauſtus ſunt ſorbendi, nam inde obrueretur ventriculus; ſed partitis & repetitis vicibus fieri debet quod unica vice fieri nequit: Denique omnia acida, licet refrigerent, vitanda, quia tuſſim movent & lentorem ſanguinis adaugent.

§. XVI. Si lentor ſanguinis major ſit ut hiſce potibus ſolis poſſit ſolvi, exhibenda ſunt præter hoſce potus ad majorem ſanguinis attenuationem, remedia attenuantia, incidentia, acrimoniamque acidam & coagulatoriam, quæ plerumque in ſanguine latet, obtundentia. Huc referenda ſunt omnia diaphoretica & diuretica, qualia ſunt Radices millefolii, apii, petroſelini, helenii, imperatoriæ, angelicæ, &c; Flores calendulæ, chamomillæ, croci, &c; Semina dauci, apii, fœniculi &c; camphora, ſperma ceti; omnia ſalia alkalina tam volatilia quam fixa, ſpirituſque alkalino-volatiles, qualia ſunt ſal. volat. & ſpir. armon., C. C., fulig. &c; ſal tartari, abſynthii &c; uno verbo omnia remedia particulis alkalino-volatilibus, vel ſalinis alkalinis fixis gaudentia.

Ne

Ne quis tamen mihi objiciat me ſuperius diaphoreticorum & diureticorum uſum improbaſſe, hoc monendum habeo, quod licet diaphoretica & diuretica, quatenus ſunt evacuantia, nequaquam conveniant, nihilominus quatenus ſunt alterantia, optime uſurpentur: Lentorem enim ſanguinis ſolvunt, vel ſanguinis moleculas aculeis ſuis & ſpiculis dividendo, vel acrimoniam acidam & coagulatoriam obtundendo: Itaque mitiora diaphoretica & diuretica ſummo cum commodo exhibentur, dummodo tam parva ſit eorum doſis, ut tantum ſanguinis lentorem ſolvere, nequaquam vero diaphoreſim vel diureſim cogere poſſit: Imo calidiora & acriora diaphoretica & diuretica ex uſu eſſe poſſunt, dummodo in minima doſi exhibeantur, & tanto vehiculo aquoſo, diluente & anodyno temperata ſint, ut præter inſenſibilem ſanguinis attenuationem nullam vim exſerere poſſint. Fateor præterea in humidioribus Regionibus, in tempeſtate frigido-humida, in ſenibus, pituitoſis, cachecticis paulo majorem exhiberi poſſe diaphoreticorum vel diureticorum doſim; quia 1. cum in eis naturaliter fibræ ſunt laxiores, fervorque ſanguinis minor, non tantas excitabunt turbas; 2. cum in eis humores ſunt craſſiores, maſſaque ſanguinea acidior & vappidior, major requiritur vis ad alterandos humores. Denique ad compagem ſanguinis nimis arctam ſolvendam, ejuſque acrimoniam acidam obtundendam, mire conferunt alkalia fixa vulgo dicta, hocque privilegio peculiari gaudent quod ab eorum uſu liberaliori nihil mali ſit timendum: Talia ſunt oculi & chelæ cancrorum; teſtæ oſtreorum, concharum, ovorum; margaritæ; raſura C. Cervi, eboris; mandibulæ lucii piſcis, os ſepiæ; raſura cranii humani, cæterorumque oſſium, &c: Vix tamen concipi poteſt ſufficientem horum pulverum, licet ſubtiliſſimorum, quantitatem ad maſſam ſanguineam per vaſa lactea, quippe adeo ſubtilia, deferri poſſe, ut ſanguinem alterare poſſit; ſed quatenus ab hiſce teſtaceis obtunduntur & abſorbentur acida primarum viarum, chylus fit tenuior & quodammodo balſamicus, qui ad maſſam ſanguineam delatus eam diluit, & acrimoniam in ea hærentem obtundit: Quod autem attinet ad præparationes horum teſtaceorum cum acidis, ſub nomine Magiſterii notas, *hoc Arti debent*, ut optime animadvertit Harris (a), *quod cum potenter abſorbere acidum apta nata prius fuerint, acido-dulcia jam reddita, ad idem minus valeant.*

§. XVII. Præter hanc curandi methodum generalem, quæ morbi cauſam

(a) *Harris de morbis acutis infantum. p.* 19.

cauſam proprie reſpicit, & omnibus fere inflammationibus exquiſitis communis eſt; ſymptomata pleuritidis propria, nempe dolor, tuſſis & reſpiratio difficilis peculiarem requirunt medicinam, quæ nunc examinanda & tradenda.

Dolori proſpicimus relaxando fibras contractas, & ſolvendo liquida impacta, quod quibus modis fiat ex generali methodo abunde patet; ſed præter generalia remedia: ſpecificus hic eſt narcoticorum uſus, præſertim ſi ſub initio morbi poſt venæſectionem exhibeantur: Notandum tamen circa narcotica, quod licet maxima pars hominum ferre poſſit gr. j. opii unica vice exhibitum, reperiantur quandoque homines talis conſtitutionis & temperamenti, ut in magna deliquia vel ſopores, imo deliria conjiciantur ab uno grano opii unica vice ingeſto: Præſtat itaque in pleuritide non tantum ſed & in cæteris omnibus morbis, granum unum vel duo laudani opiati ſolvere in mixtura ℥v. vel vj. morbo appropriata, hancque mixturam cochleatim & interpoſitis intervallis exhibere: Sic enim partitis vicibus exhibita narcotica nullam noxam inferre poſſunt, quippe ubi incœperit remittere dolor, leviorque ſomnus acceſſerit, minor doſis dictæ mixturæ & ex longioribus intervallis exhiberi, vel omnino ejus uſus interdici poteſt: Hucque referri poteſt Aphoriſ. 51. Sect. 2. *Omne nimium Naturæ inimicum; paulatim vero quod fit, tutum & præſertim ſi quis ab uno ad aliud tranſierit.* Si vero conſtitutio ægri nota ſit, & dolor pertinax, paulatim narcoticorum doſis adaugeri poteſt.

§. XVIII. In tuſſi ſicca, vel humida cum ſputo tenui, ſubſalſo, mire conferunt opium cæteraque narcotica, præſertim partitis vicibus & ſub initio morbi, ut ſupra monui, exhibita: Spaſmodicas enim fibrarum contractiones, quæ hanc efficiunt tuſſim, ſedant. Præter narcotica commendant Auctores incraſſantia, ſed magna cum circumſpectione ſunt in uſum vocanda, quippe ab eis tota maſſa ſanguinea incraſſatur. Fugienda inter incraſſantia præſertim omnia adſtringentia, valde glutinantia, & admodum mucilaginoſa: Sed conducere poſſunt quæcunque particulis ſuis oleoſis demulcent & leniter lubricant; qualia ſunt Emulſiones ex ſeminibus, Amygdalata, Decocta caricarum, paſſularum majorum & minorum, jujubarum, dactylorum &c, liquiritiæ &c: Quamvis hæc lubricanti plurimum proſint ratione particularum oleoſarum, nequaquam tamen olea pura, butyrum ſimiliaque pinguia in uſum ſunt vocanda. Prætere varii ſyrupi pectorales, & linctus magna cum pom-

pa præſcribuntur ab Auctoribus, ſed ſane peſſimo conſilio : In ſyrupis enim vulgari modo paratis nulla fere vis ſimplicium remanet præter mucaginem lentam & effœtam; hinc ex nimia ſyruporum, ut & oleorum purorum, ingeſtione tenor ventriculi ſolvitur, plurimo muco primæ viæ obſtipantur, nauſea cibique faſtidium augentur, plurimaque acceſſuntur mala, & præſertim exacerbatio febris & diarrhœa : Itaque ſyrupis officinalibus vix utendum niſi ad levem edulcorationem, aliorum remediorum, vel ad aliqua remedia ſub forma boli vel electuarii redigenda; & loco dictorum ſyruporum ex tempore parari poſſunt ex pectoralibus, inter quæ præſertim commendantur flores papaveris erratici, infuſa vel decocta ſaccharo ſeu liquiritia leviter edulcorata : Hac de re ſane attentionem meretur locus quem ex Lindano refert Etmullerus (*a*): *Inter remedia quæ ſputi coctionem aut ſuppurationem inflammationis faciunt, malim decocta pectoralia quam ſyrupos & ſaccharata: Nobiliſſimum pectorale habemus in liquiritia & in paſſulis : Saccharum male pectoralibus additur; nam conſtat omnia dulcia & mellita facile aceſcere in ventriculo, cui nil inimicitius quam illud ſylveſtre acidum: Præſcribantur autem radices & herbæ pectorales, ſed omittantur ſemper iſta dulcia; nec credatis gaudere pectus dulcibus, gaudet equidem inſipidis, & quæ non habent qualitatem excedentem, non dulcibus extreme ut ſaccharo. Liquiritia igitur convenit, quæ tamen in pauca quantitate ſumenda, cavendo ne uratur, tunc enim prava & acris fit.*

§. XIX. Ubi materia ſputorum copioſior & aliquatenus craſſior fit, ſi ſit ejus naturæ & conſiſtentiæ ut facile & prompte excernatur, ab opiatis abſtinendum, vel ſaltem eorum doſis minuenda, quippe expectorationem inhibent; præterea in uſu pectoralium demulcentium & lubricantium perſiſtendum: Nequaquam vero fortiora expectorantia, ut pluribus eſt in more, ſunt exhibenda; nam a talibus expectorantibus ſtimulantur pulmones, unde inflammatio, dolor, tuſſiſque exacerbantur, & æger in phthyſeos periculum conjicitur. Licet quandoque per ſolam expectorationem pleuritis ſanata fuerit, errant quicunque neglectis fere cæteris remediis, in hoc ſolum incumbunt ut expectorationem promoveant, imo invitam quandoque Naturam ad hoc opus cogant; hancque enim methodum tædioſam eſſe & periculi plenam demonſtravit Sydenham (*b*) : Nequaquam itaque cogenda expectoratio; ſed ſi præ-

(*a*) *Etmullerus Tom.* 2. *Part.* 1. *Sect.* 18. *Cap.* 1. *Aticul.* 9. *p.* 569.
(*b*) *Sydenham Sect.* 6. *Cap.* 3. *de Pleuritide. p.* 337

præmiſſis iteratis venæſectionibus cæteriſque remediis, per expectorationis viam ſatagat ſaburram aliquam eliminare Natura, levioribus erit adjuvanda, non vero fortioribus adigenda.

§. XX. Si materia ſputorum ita craſſa & glutinoſa evadat, ut inde ſupprimantur, vel non niſi pluribus tuſſis conatibus expelli queant, ſimulque a ſtagnatione hujus ſaburræ in glandulis & bronchiis pulmonum dypſnœa augeatur; omnino ab opiatis abſtinendum, & in uſum vocanda remedia leniter ſtimulantia & incidentia, quibus contractilitas vaſorum reſtituatur, materiaque ſtagnans attenuetur: Talia ſunt Radices helenii, imperatoriæ, ireos, angelicæ, zedoariæ, eringii &c; Ramuſculi dulcamaræ; Herbæ hyſſopi, marrubii, pulegii, eryſimi, hederæ terreſtris &c: Semina aniſi, fœniculi, dauci &c; crocus, ſperma Ceti, camphora; uno verbo omnia expectorantia quæ in aſthmate pituitoſo & viſcido laudantur, ſed multum temperatoria. Quid vero in tali caſu ſperandum eſſet ex uſu Radicis pareiræ bravæ, judicent illi qui in aſthmate pituitoſo hujus Radicis norunt & experti ſunt vires, de quibus conſulantur Academiæ Regiæ Scientiarum Hiſtoria (*a*), & Helvetius (*b*). Notandum decocta & infuſa ex dictis incidentibus & ſtimulantibus parata, calidiſſime eſſe haurienda; quantum enim in tali caſu augeantur medicamentorum vires, ſi fervida exhibeantur, patet ex ſequenti Baglivii (*c*) monito: *Quando in pleuritide viget indicatio diſſolvendi, camphora & ex eadem parata remedia pro ſecreto fere hanc indicationem abſolvunt; præſertim ſi pleuritis fuerit epidemica & maligna, vel potius ab ingenti ſanguinis craſſitie producta: Hac ipſa perſiſtente indicatione, poſt elapſam horam ab exhibito camphorato remedio, potet ægrotus decoctum pectorale ex radicibus v. g. imperat. angelic. tuſſilag., foliis ſcabios. & tuſſilag. &c, hauriaturque valde calidum, ne dicam fervidum, quo particulæ radicum elaſticæ & activæ ferantur pleno flumine & integris quaſi viribus ad affectam pulmonum partem: Fervida hæc liquorum exhibitio eſt mihi in ſecretis pro diſſolvendis pertinacibus viſciditatibus in pleuritide epidemica & maligna, nec non in aliis pectoris morbis a tali cauſa pendentibus; vidi enim ægrotos inſigni ſtrangulatione fere liveſcentes, breviſſime liberatos per frequentes hauſtus decocti pectoralis nimium calide ſorbillati.*

(*a*) *Hiſtoire de l'Acad. Royale des Sciences, Année* 1710. *p.* 73. (*b*) *Helvetius, Traité des Maladies p.* 96. & 244. (*c*) *Baglivius Prax. Med. Lib.* I. *Cap. de pleuritide p.* 52.

§. XXI. Si ex dictis remediis ſtimulantibus & incidentibus levamen non percipiant ægri, ſputaque ſuppreſſa maneant, dypſnœaque non remittat, veſicatoria cruribus vel tibiis ſunt applicanda, felicem eventum ſpondente Baglivio (*a*), cujus teſtimonium huc referre operæ pretium eſt: *Obſervavi in pleuritide utut præceſſerit vel non præceſſerit ſanguinis miſſio, quandoque circa quintum, vel ſeptimum, vel aliis intermediis diebus apparere magnam ſpirandi & expectorandi difficultatem, quæ patientem in ſummum vitæ diſcrimen conjiciebat: Irritis aliis, duo veſicantia tibiis vel cruribus admota non ſolum expectorationem, quæ primaria criſis eſt morborum pectoris, fere ad ſtuporem ſtatim promovebant, verum etiam & ſpirandi difficultatem leniebant cum mutatione morbi in melius. Majora dico. Quacunque die in pleuriticis ſpirandi & excreandi difficultas ſucceſſerit, ſtatim applicanda ſunt duo veſicantia tibiis.... Et ſancte fateor ex centenis ægrotantibus vix pauciſſimos obiiſſe, qui præfata methodo tractati fuere a Doctiſſimo quodam Medico in celebri Xenodochio, idque potiſſimum obſervavimus anno 1694. Romæ hyemali tempore, quo pleuritides epidemicæ copioſe graſſabantur, ob intenſiſſimum illius tempeſtatis frigus a copioſis nivibus & gelu productum: Introducto namque acri cantharidum ſale in ſanguinis maſſam & mox in pulmones, in quibus ſtagnatio metuebatur, incipientes coagulationes ſolvebat, humoreſque priſtinæ circulationi reſtituendo ſpirandi difficultatem imminuebat, & exitum ſputi promovebat, cum ægrotantis levamine. Adverte quod præfati pleuritici, in quibus hæc commoda obſervavimus, non fuerunt in principio purgati, ut faciunt Practicantes nonnulli, ſed adhibitis venaſectionibus opportunis, ſola brodia pectoralia & remedia alkalia leniter diſſolventia in progreſſu curationis feliciter præſcribebantur. Poſt adhibita in pleuritide veſicantia obſervavi diarrhœam, ſi aliqualis tunc temporis aderat, vel imminutam fuiſſe, vel prorſus ſuppreſſam: Nonnunquam vero poſt veſicantia in pleuritide copioſior ſuccedebat urina, atque tam prius illud quam hoc poſterius magno ægrotantis commodo:* Et hac in parte eo magis Baglivio fides habenda, quo minus in genere uſui veſicantium favere videtur.

§. XXII. Præter interna remedia reperitur apud Auctores longa enumeratio Topicorum, præſertim Emplaſtrorum & Unguentorum, quorum uſu dolorem ſedari & materiam ſtagnantem reſolvi aſſerunt: Licet ex applicatione ſimilium pinguium & oleoſorum fibræ quodammodo relaxari poſſint, nihilominus tantum abeſt ut inde materia ſtagnans reſolvatur, quin e contra tumor adhuc reſolvi potens ad ſuppurationem adigatur;

(*a*) *Baglivius Diſſert. de uſu Veſicantium Cap. 3. §. 1. p. 80.*

gatur; quod demonſtrat experientia quotidiana in tumoribus inflammatoriis externis, qui propter ignorantiam quorumdam Chirurgorum vel Mulierculàrum ex applicatione pinguium in abſceſſum degenerant. Hoc tamen incommodum ut præcaverent Auctores aliqui, addiderunt linimentis olea deſtillata, ſalia volatilia, camphoram ſimiliaque ſpirituoſa: Sed quamvis minus tunc noceant, nihilominus ſi hæc penetrantia nimis ſint impacta craſſioribus, oleoſis & terreſtribus particulis, vix vires ſuas exſerere poterunt; ſi vero nimia addatur ſpirituoſorum doſis, fibrarum conſtrictio augebitur, & in nimium motum ciebuntur liquores ſtagnantes; hincque patet & hanc methodum infidam eſſe, periculique plenam. Denique licet in tumoribus inflammatoriis externis commodum aliquod adferret pinguium applicatio, ſane in inflammationibus internis foret inutilis, quippe ad partem affectam vix vires talium emplaſtrorum vel pinguium penetrare poſſunt. Alii utuntur Cataplaſmatibus ex emollientibus & penetrantibus confectis, quæ ſane conducunt in tumoribus externis; in internis vero vix conferunt niſi ratione caloris: Præterea cum cataplaſmata brevi refrigerentur, ſæpiuſque renovanda ſint, quod fieri vix poteſt ſine refrigeratione partis affectæ & præſertim in pleuritide ob partis læſæ ſitum, facillime ratione frigoris humiditatiſque obſtruuntur pori & inflammatio augetur. Si quis tamen in pleuritide uti voluerit topicis, applicet parti dolenti ſacculos arena ſeu pulveribus repletos & admodum calefactos, vel lateres calidos, vel panem toſtum ſpirituque vini irroratum &c; hæc enim calore ſuo tranſpirationem quodammodo promovent, & vaſa laxant, nullam vero noxam inferunt.

§. XXIII. Si hac methodo reſolvatur materia ſtagnans, ſanatur æger: Vix tamen, præſertim in Regionibus frigidis & humidis, ita ſuperatur morbus ut nullum remaneat incommodum: Utplurimum enim convaleſcentes Pleuritici laborant ciborum faſtidio, virium defectu, languore; itaque ad reliquias morbi exterminandas, & ad alia mala præcavenda, ſtatim ac febris & dolor remiſerint, purgandæ ſunt primæ viæ, quo felicius poſtea peragi poſſint alimentorum digeſtio & chylificatio. Cum vero humores jam ſint cocti & præparati, & quodammodo turgeant, ſolidaque relaxata ſint, ſufficiet laxativum vel lene aliquod purgans; quod eo magis obſervandum quo a fortioribus catharticis febris excitari, vel ſi aliqua adhuc remaneat, exacerbari poſſet: Præterea notandum quod in genere purgantium uſus ſit multo ſecurior, ſi liquida,

& præſertim vehiculo aquoſo ſoluta, exhibeantur; quod tum experimentis plurimis, tum rationibus ſolidis demonſtravit Vir Celeberrimus D. Boulduc, ut videre eſt pluribus in locis *Hiſtoriæ Academiæ Scientiarum.* Purgatis primis viis, reliquum abſolvent ſtomachica & roborantia.

§. XXIV. Sæpe etiam poſt pleuritidem remanet febris intermittens, vel quotidiana, vel duplex tertiana, vel tertiana ſimplex; imo quandoque ſpeciem hecticæ cum exacerbationibus plus minus manifeſtis refert: Haſce febres quandoque ſtipant diarrhœa, dypſnœa levis, tuſſis ſicca vel cum ſputis humidis, cibi faſtidium, nauſea &c; brevi vires amittit æger & emaciatur, unde ſi longius protrahatur malum, ad tabem tendere videtur. Ut ut itaque leviora remaneant febris indicia, purgatis primis viis leni purgante, vel rhabarbaro ſi diarrhœa adfuerit, in uſum vocandus Cortex peruvianus; cui feliciter adduntur ſtomachica aliaque remedia pro varia ſymptomatum concurrentium indole: Hac enim methodo æger certo, tuto & prompte liberabitur a febre, ut & a cæteris ſymptomatibus quippe utplurimum a febre pendentibus; brevique redibunt ciborum appetentia & vires. Hac data occaſione Cortex peruvianus ab infamia, qua immerito notatur in certis Regionibus, vindicandus eſſet; ſed ſi Sydenhamio, Mortono, imo omnibus fere tum Galliæ tum Angliæ Medicis denegetur fides, quid Tyro hanc provinciam poſt tam celebres Viros temere ſuſcipiens ſperare poſſet?

Hæc circa Pleuritidis exquiſitæ curam ſufficerent, niſi quid agendum ſit ubi ad Gangrænam, vel ad Suppurationem tendit Inflammatio, explicandum paucis verbis ſupereſſet.

§. XXV. Si ex ſignis enarratis §. 18. Cap. 1. videamus gangrænam imminere, viresque adhuc conſtent, ſumma ſtatim remedia ſunt tentanda; periculum enim eſt in mora. Cum vero ex hiſce ſignis pateat ſummum adeſſe pleuritidis gradum, cum violentiſſima peripneumonia conjunctum, [unde omnis fere ſanguis in pulmonum vaſis, & per conſequens tum in cordis ventriculo dextro, tum in venæ cavæ trunco tam aſcendente quam deſcendente, colligitur & quodammodo ſtagnat], omni ope allaborandum eſt ut libera fiat ſanguinis circulatio. Hocque obtinetur 1. tollendo copiam ſanguinis, larga & ex brevibus intervallis repetita venæſectione, dummodo vires adhuc conſtent, pulſuſque ſit validus; ſi vero vires defecerint, pulſuſque ſit parvus, venæſectio mortem acceleraret. II. Poſt depletionem vaſorum, diluendo & attenuando

maſſam

maſſam ſanguineam ad coagulationem pronam, ſtimulando vaſorum fibras eiſque contractilitatem reſtituendo, & liquidis motum conciliando, tum potu aquoſo, aperiente, particulis aromaticis & alkalino-volatilibus, & ſpirituoſis imprægnato, ſæpius & calidiſſime epoto, [confer §. 15. 16. & 20. hujus Capitis]; tum veſicatoriis largis cruribus vel tibiis applicatis [vide §. 21. hujus Capitis]. Si hiſce adhibitis non remittat morbus, imo ex ſignis §. 19. Cap. I. traditis conſtet gangrænam jam adeſſe, omnia conclamata ſunt, & brevi mors expectanda.

§. XXVI. Ubi ex ſignis §. 20. 21. 22. Cap. I. traditis, patet ſuppuraturam fore partem affectam, ſequentes exoriuntur Indicationes. I. Suppuratio promovenda. II. Abceſſus ruptio adjuvanda. III. Pus in cavitatem thoracis delapſum educendum; ulcuſque mundificandum & conſolidandum: Quæ quot & quibus modis fiant non hic examinandum, cum morbus jam mutato nomine extra argumenti mei fines poſitus ſit. Hæc nihilominus monenda habeo: I. Si ex tumore rubore & dolore exterius ſeſe manifeſtantibus, locus affectus dignoſci poſſit, nequaquam erit expectanda abceſſus perfecta maturatio, ſed tumor erit aperiendus antequam pus ſibi viam fecerit in cavitatem thoracis, ut optime monet Riverius (*a*): II. Cum ſæpe pleura pulmonibus adnaſcatur, hincque in pleuritide quandoque præter pleuram inflammetur pars pulmonum pleuræ affectæ annexa; fit interdum vomica quæ ex parte pleuram & ex parte pulmonem pleuræ adhærentem occupat, talisque vomica utplurimum non in thoracis cavitate ſed in pulmonibus aperitur, unde hoc ulcere depaſcuntur pulmones, & phthyſicus obit æger. In tali caſu fruſtra expectaretur abceſſus ruptio purisque in cavitatem thoracis effuſio: Itaque ſi poſt ſigna ſuppurationis perfectæ §. 21. Cap. I. enarrata, nulla appareant abceſſus ruptionis puriſque in cavitatem thoracis effuſionis & fluctuationis ſigna; rationi conſonum videtur, ut locus affectus aperiatur antequam pus ſibi per pulmones viam fecerit, vel ſaltem ubi vomica in pulmonibus diſrupta incipit æger ſputa admodum purulenta in magna copia & cum tuſſi violenta rejicere: Nam cum partem pulmonis externam vomica hæc occupet, facilior, promptior & ſecurior fiet puris evacuatio, ulceriſque mundificatio per ſectionem quam per anacatharſim; & ne methodum novam, inſolitam & temerariam proponere videar, conſulantur Williſius (*b*) & Baglivius

(*a*) *Riverius Cent.* I. *Obſerv.* 79. (*b*) *Williſius Pharmaceut. Ration. Part.* 2. *Sect.* I. *Cap.* XI. *de Pulmonis Vomica, p.* 231. *ad finem Capitis uſque.*

vius (*a*). Notandum præterea in tali vomicæ caſu, ubi facta fuerit apertura, nullo modo pulmones a pleura digito vel ſpecillo eſſe divellendos, ut fieri ſolet in paracentheſi; quippe tunc pus efflueret in thoracis cavitatem, unde in parte inferiore rurſus nova inſtituenda eſſet apertura.

Abſoluta cura pleuritidis exquiſitæ, agendum nunc eſt de pleuritide tam ſpuria quam ſymptomatica, ſed cum in magnam molem jam excrevit hæc Diſputatio, quæ dicenda ſuperſunt, quantum potero, contraham.

(*a*) *Baglivius Prax. Med. Lib.* 2. *Cap.* XI. §. 9.

CAPUT IV.

De Pleuritide notha.

§. I. Quid ſit *Pleuritis notha*, inter ſe non conveniunt Auctores: Alii ſtatuunt eam eſſe pleuritidis exquiſitæ leviorem gradum; alii inflammationem tegumentorum thoraci ſuperſtratorum; alii rheumatiſmum; alii catarrhalem affectum: Hinc patet quare circa curam hujus morbi diſcrepent Auctores, & quomodo facile poſſint conciliari. Me quod attinet, cum maxima Auctorum parte, per pleuritidem ſpuriam intelligo affectum catarrhalem ab aquoſa colluvie ortum.

§. II. Eſt itaque dolor plus, minus acutus & punctorius, quandoque mobilis, vagus, recurrens, quandoque fixus, in parte aliqua thoracis externa; ab inſpiratione valida, a preſſione externa, & certis thoracis motibus auctus: Nulla dypſnœa vel potius nullus ſenſus ſuffocatorius adeſt, nec tuſſis: Licet febris non ſit de eſſentia hujus morbi, ſæpe tamen adeſt plus minus fortis; imo utplurimum hunc morbum concomitatur febricula circa veſperam ingraveſcens, quæ vix frigore, ſed calore magis eſt manifeſta. Hinc quomodo diſtinguatur a pleuritide exquiſita, facile patet.

§. III. Dico pleuritidem notham nullo ſenſu ſuffocatorio, nullaque tuſſi inſigniri: Fieri tamen poteſt, & ſæpe fit, quod peripneumonia notha, de qua videri poteſt Sydenham (*b*), vel alius quicunque pulmonum catarrhus concurrat cum pleuritide ſpuria, tuncque adſunt dypſnœa & tuſſis: Nihilominus facile tum ex ipſa indole dypſnœæ & tuſſis, tum

ex

(*b*) *Sydenham Sect.* 6. *Cap.* 6. *de Peripneumonia notha.*

ex diverſitate cæterorum ſymptomatum diſtinguuntur a pleuritide vel a peripneumonia exquiſita.

§. IV. Hic affectus præſertim aggreditur ſcorbuticos, cachecticos, pituitoſo & ſeroſo temperamento donatos. Cauſæ remotæ ſunt aer calore ſed præſertim frigore excedens, ejuſque ſubitæ mutationes ab uno extremo ad aliud; frigus quomodocunque ſuſceptum; tranſpiratio inſenſibilis impedita; cæterarumque evacuationum ſolitarum, menſium, alvi &c, ſuppreſſio; plethora; humorum varia acrimonia.

§. V. Pleuritis ſpuria ſedem habet in glandulis quibuſcunque tegumentorum thoracis tam communium quam propriorum. Hujus morbi cauſam proximam, ut & cæterorum catarrhorum, vulgo ſtatuunt Auctores eſſe defluxum & extravaſationem præternaturalem & ſubitaneam humoris ſeroſi, cujus acredine vellicantur partes in quas fit defluxus. Veroſimilius tamen adſcribitur hic morbus ſtagnationi humoris ſeroſi; & quemadmodum in inflammatione diximus globulos ſanguineos ſtagnare, ſic in catarrhis & in ſpecie in pleuritide ſpuria ſtagnat pars aliqua lymphæ craſſior in glandularum lymphaticarum vaſculis minutiſſimis, vel folliculis, vel ductibus excretoriis: Hinc dolor diſtenſioni fibrillarum, non autem acredini humorum erit adſcribendus; vix enim concipi poteſt quomodo temporis momento humores intra vaſa ita reſumi poſſint, ut dolor tam ſubito evaneſcat. Non nego tamen quin varia humorum acrimonia poſſit eſſe cauſa catarrhorum remota, quatenus vellicando fibras ſtagnationi humorum occaſionem præbet; fateorque præterea in catarrhis quandoque extravaſari humores ſeroſos, ſed hæc extravaſatio potius eſt effectus quam cauſa morbi.

§. VI. Pleuritis ſpuria per ſe periculi eſt expers, ſed faciliime in plethoricis, fervido temperamento donatis, accerſit pleuritidem exquiſitam: Præterea facillime ex leviſſimo errore redit: Si cum pleuritide ſpuria concurrat peripneumonia notha, majus erit periculum, & facillime in peripneumoniam veram degenerat.

§. VII. Pleuritis ſpuria ex ſua eſſentia non indicat venæſectionem: Sæpiſſime tamen conducit ratione circumſtantiarum: Sic in plethoricis, in fervido temperamento donatis, ſuppreſſis ſolitis evacuationibus per menſes, hæmorrhoides, inſenſibilem tranſpirationem; ſi adſit febris alicujus notæ, dolor ita vehemens, ſanguinis fervor ita ingens, ut metus ſit ne ſubſequatur pleuritis vera; ſi conjuncta fuerit pleuritis ſpuria cum peripneumonia notha &c, venæſectio erit inſtituenda: Ad quantam

vero quantitatem ſanguis in hiſce caſibus ſit evacuandus, & quoties iteranda ſit venæſectio, indicabunt temperamentum & vires ægri, pertinacia & gradus tum morbi tum ſymptomatum ad quorum ſublationem inſtituitur venæſectio. Poſt venæſectionem ſtatim, ſi alvus ſuppreſſa fuerit, injiciatur clyſter.

§. VIII. Præmiſſa vel prætermiſſa, pro variis circumſtantiis, venæſectione, lympha erit attenuanda & incidenda; in quem finem proſunt diaphoretica, cephalica, aromatica, balſamica, temperata, vel levi doſi exhibita, [vide §. 16. Cap. 3.]; hæcque non tantum attenuant lympham & obſtructiones reſerant, ſed ſimul acrimoniam, ſi adſit, temperant & obtundunt, tonumque ſolidorum debilitatum reſtituunt. Hiſce ratione doloris optime adduntur leviora narcotica [confer §. 17. Cap. 3.]

§. IX. Copioſa autem ita exiſtente colluvie ſeroſa aut cacochymia tanta, ut alterantibus ſubigi nequeat, ejus excretio per loca convenientia eſt tentanda: Hunc in finem conducunt purgantia hydragoga leniora, quorum uſu tum cruditates primarum viarum, tum abundantia ſeri e maſſa ſanguinea educuntur & evacuantur: Si quid timeamus ab eorum uſu, paregoricum ſub veſperam erit exhibendum. Evacuata ex parte colluvie ſeroſa, reliqua pars attenuanda & incidenda; poſteaque cum ad habitum vergat materia peccans, per ſudores lenes evacuanda: Attamen in ſudoriferorum uſu, cavendum ſemper ne nimium fervorem ſanguini conciliando, oriatur febris & inflammatio exquiſita.

§. X. Inter topica commendantur omnia actu calida, penetrantia, carminantia vulgo dicta, abſtinendo a pinguibus & iis omnibus quæ tranſpirationem impedire poſſunt.

CAPUT V.

De pleuritide ſymptomatica.

Pleuritides ſymptomaticæ vel a Febribus intermittentibus ſeu remittentibus dependent, vel ab Arthritide, vel a Vermibus, vel a Conſtitutione epidemica; de quibus variis ſpeciebus ſeorſim paucis verbis jam ſum acturus.

Pleuritis ſymptomatica a febre intermittente ſeu remittente dependens.

§. I. Pleuritis quandoque ſymptoma exiſtit febrium intermittentium vel remittentium ; quatenus a rigore & horrore harum febrium ſubito criſpantur & conſtringuntur pleuræ vaſa & fibræ, unde ſtagnant globuli ſanguinei in minimis pleuræ vaſculis impacti ; vel quatenus propter nimium ſanguinis fervorem & impetum a cauſa interna, vel ab externa ut cardiacis, ſudoriferis, excitatum, adiguntur in vaſa capillaria globuli ſanguinei, qui vel propter propriam & nimiam craſſitiem, vel propter vaſorum conſtrictionem hærent & ſtagnant. Hocque peculiare ſibi vindicat hujus pleuritidis ſymptomaticæ ſpecies, quod licet ſponte vel arte ſuperetur, cum febris ſubſecuturo paroxyſmo vel cum inſequenti exacerbatione certo recrudeſcat.

§. II. Dignoſcitur hæc pleuritidis ſymptomaticæ ſpecies ex ſtatis paroxyſmorum periodis, ex periodica ſymptomatum tum febrilium tum pleuriticorum remiſſione & exacerbatione, ex urina plurimum tincta, craſſa, contentis ſaturata, & ſedimentum rubrum, lateritium deponente: Et attentionem meretur quod animadvertit Morton (*a*), nempe *pulſum doloris & ſtrangulationis vehementia fere obrui, atque extrema algere ac ſi æger illico expiraturus foret.*

§. III. In cura 1. reſpiciendum ad ſymptomata pleuritica, ad quæ tollenda vel imminuenda requiritur eadem methodus quæ in pleuritide eſſentiali convenit: Monetque Morton (ſupra notato loco), quod licet pulſus languor & extremorum algor contra-indicare videantur, venæſectionem tamen copioſam, ſine mora celebratam, & repetitam, opiique ingeſtionem liberalem hæc ſymptomata pleuritica requirant; quodque hac methodo dolor lateralis, dypſnœa & tuſſis ſine medicaminum pectoralium ope [quæ in hoc caſu nihil valere aſſerit] ſponte ceſſent, pulſuſque robur naturale atque calor extremorum redeant. Notandum tamen in genere quod utplurimum in hac pleuritidis ſymptomaticæ ſpecie toties repetita venæſectio non requiratur ac in idiopathica. 11. Statim ac ſponte vel arte remiſerint ſymptomata pleuritica, omnibus viribus allaborandum ut morbi cauſa nempe febris intermittens vel remittens tollatur, ne recrudeſcat pleuritis: Hocque ſecure & cito fieri nequit niſi ope Corticis peruviani. Plurima adhuc circa hanc pleuritidis ſympto-

(*a*) *Morton Exercit.* 1. *de Febrib. Interm. Cap.* 6. *pag.* 59.

ſymptomaticæ ſpeciem occurrerent dicenda, ſed brevitati conſulens Lectorem ad Mortoni Tractatum de febribus & de febris intermittentis continentiſque proteiformi genio, ablego; ubi videre eſt longam obſervationum ſeriem, quas genuinas eſſe & veritati conſonas demonſtrat experientia quotidiana.

Pleuritis Arthritica.

§. IV. Vitio Naturæ vel errore ab ægro admiſſo, materia arthritica quandoque impeditur ex toto vel ex parte ad loca convenientia, nempe ad pedes ſeu manus, defluere; vel jam ad artus defixa, retropellitur: Hinc turgens materia arthritica in varias corporis partes ruit & deponitur, omniumque morborum ſpeciem induit prout varia afficitur corporis pars, & quidem interdum ſub larva pleuritidis ludit.

§. V. Hos autem affectus ſymptomaticos a miaſmate arthritico ortos dignoſcere, & a morbis idiopathicis quorum ſpeciem induunt diſtinguere, ſane difficillimum in ægris qui nunquam antea arthritide laborarunt: In illis vero qui arthritidi plus minus obnoxii ſunt, dignoſcere poſſumus hoſce morbos arthriticos ex defectu paroxyſmi arthritidis regularis ad manus vel pedes, ex paroxyſmo non ſatis acerbo, vel denique ex paroxyſmo ſubito ſua ſponte ſeu propter errorem ægri evaneſcente.

§. VI. Quoad curam pleuritidis arthriticæ, præmittendæ largæ & iteratæ venæſectiones, poſtea enemata injicienda, & purgantia lenia ſunt exhibenda: Hiſce enim fervor ſanguinis ſedatur, ejuſque & materiæ arthriticæ copia imminuitur, & ſubſecuturis remediis via ſternitur. Hoc facto, tentanda eſt expulſio materiæ morbificæ ad loca convenientia nempe ad pedes vel manus; quod obtinetur, exhibendo cum cautione cardiaca, corroborantia, & ſudorifera temperata, ſimulque applicando locis dolere aſſuetis fomenta actu calida, aromatica, attrahentia vulgo dicta, imo tandem veſicatoria larga & ampla.

§. VII. Qui plura deſiderat circa hiſtoriam, diagnoſim & curam horum affectuum ſymptomaticorum ab arthritide dependentium, adeat Tractatum elegantem Viri Experientiſſimi D. Muſgrave *de Arthritide anomala*; & in ſpecie circa pleuritidem arthriticam, conſulat dicti Tractatus Caput undecimum, quod conferendum cum pagina 509. Tractatus Sydenhamii *de Podagra*.

Pleu-

Pleuritis verminoſa.

§. VIII. Plures Auctores mentionem faciunt pleuritidis a vermibus excitatæ: *Fuit alias*, ait Quercetanus (*a*), *in obſervationibus noſtris animadverſum, pleuritidis quandam ſpeciem eſſe, quæ in omnibus veram & legitimam, non autem ſpuriam æmuletur: Orta ea eſt a malignis & acribus vaporibus, ab inferioribus partibus ſurſum in pectoris regionem delatis, ex quorum virulentia & acrimonia, tunicæ pleuræ dictæ inflammatio nec non venarum eroſio excitatur, unde ſanguinis expuitio, ſpirandi difficultas, febris & alia ſymptomata, quæ veram pleuriſim comitari ſolent, conſequuntur: Ubi purgatio cum hujuſcemodi præſidiis inſtituta, ſanguinis detractioni & eccoprotici exhibitioni longe lateque præferenda erit. Sed hujus rei veritatem cognoſcent ii, qui Ferrariæ in Xenodochio aliquandiu degerunt, ubi infinita pleuriticorum cadavera quotidie diſſecantur, in quibus viſcera interiora, ſtomachus videlicet & inteſtina, lumbricis & vermibus tota infarcta reperiuntur. Hujuſmodi pleuritides, quæ ab iisdem quibus peſtilentes ortus ſui cauſam ducunt, auxilium tale depoſcunt, quod facultatem habeat vermes expellendi & corruptionum incommoda tollendi, qualis eſt virtus & proprietas Mercurii, rerumque mercurialium, ſicut id omnibus ſatis conſtat.* Exemplum Pleuritidis verminoſæ ſuppeditant Riverius (*b*), aliique obſervationum ſcriptores; ſed ut cæteros Auctores tranſeam, caſum egregium refert Vir Experientiſſimus D. Andry (*c*): Æger enim pleuritide exquiſitæ laborans, circa quintum morbi diem, licet præmiſſæ fuerant venæſectiones, delirio ſine ulla cauſa manifeſta & ſine ullo ſigno præcedente ſubito correptus fuit: Hinc ſuſpicatus eſt D. Andry vermes ſubeſſe, & cum in fœcibus aliqua vermium indicia animadverteret, remedium anthelminticum & purgans ſexto morbi die ægro exhibuit: Paulo poſt æger vermem *ſolium* dictum & ſeptem circiter ulnas batavicas longum excluſit, unde eodem die melius habuit, ſeptimo vero febris expers fuit, octavo denique perfecte ſanus evaſit: Cum tamen hujus vermis pars in corpore remanſiſſet, ſecundo poſt die dictum remedium iteratum fuit, unde reliqua vermis parte excluſa, æger non tantum priſtinam valetudinem recuperavit, ſed nullum poſtea epilepſiæ, cui obnoxius fuerat, paroxyſmum paſſus eſt.

 §. IX. Fa-

(*a*) *Quercetanus Pharmacop. Dogm. reſt. Lib.* 1. *Cap.* 7. *pag.* 43.
(*b*) *Riverius Cent.* 1. *Obſerv.* 75. (*c*) *Andry, de la generation des Vers, dans la Préface.*

§. IX. Facile concipi poteſt quomodo plures morbos & in ſpecie pleuritidem excitare valeant vermes; nemo enim negabit ab inteſtinorum vermibus febres omnis generis oriri poſſe, & notum eſt febribus facillime vel propter conſtrictionem fibrarum in rigore, vel propter impetum & fervorem ſanguinis, vel propter conſtitutionem ægri peculiarem, vel propter errorem, ſupervenire poſſe pleuritidem. Sed dolendum ſane quod omnia, quæ dantur vermium indicia, ita ſint vaga, incerta, aliiſque morbis ita communia, ut nullius forſan morbi in tota Medicina diagnoſis ſit difficilior: Præterea licet indicia vermium darentur certa, nulla habemus ſigna, quibus dignoſcere poſſumus, an hic vel ille morbus (ex. gr. pleuritis) cum vermibus concurrens dependeat a vermibus vel a ſola cauſa morbi propria & idiopathica: Imo vix in ſuſpicionem vermium devenimus niſi ubi ſponte excluduntur, vel ubi fruſtra multa fuerunt remedia tentata & uſurpata; ſic enim ipſe D. Andry in ſupra laudato caſu non ſuſpicatus fuit vermes latere, niſi poſtquam curam pleuritidi idiopathicæ debitam fruſtra inſtituiſſet. In re itaque tam ardua omnia ſigna vermibus inteſtinorum communia, & unicuique ſpeciei propria acri judicio perpendenda ſunt: In hiſce tamen ſignis enarrandis non immorabor, ne multus ſim, & fines argumenti mei tranſgrediar.

§. X. Cura pleuritidis verminoſæ duplex eſt, vel reſpectu ſymptomatis, vel reſpectu cauſæ. Reſpectu ſymptomatis ſtatim adhibenda eadem methodus, quam in pleuritide idiopathica convenire diximus: Monet tamen Celeberr. Vir D. Andry (*a*) iteratas venæſectiones non ita conferre, imo nocere in pleuritide verminoſa. Reſpectu cauſæ, ubi ſuſpicio adeſt vermium, & præmiſſis debitis venæſectionibus nihil profecimus, duplex oritur indicatio: Prima eſt vermium enecatio; ſecunda eorum vel vivorum vel mortuorum eductio: Quibus autem remediis vermes enecentur, abunde tradidit in ſupra laudato Tractatu Eruditiſſimus D. Andry, qui circa diagnoſim & curam vermium cæteris Auctoribus palmam præripuit, & rem propriis obſervationibus multum illuſtravit: Notandum tamen inter remedia anthelmintica, ea ſemper eligenda eſſe quæ nullum vel minimum impetum ſanguini conciliant, qualia ſunt corallina, Radix mori, filicis, valerianæ ſylveſtris &c. Quoad eductionem vermium vivorum vel mortuorum, cum fiat per purgantia, quorum uſus noxius eſt & periculi plenus in initio & in ſtatu inflammatio-

(*a*) *Andry, Chap.* 9. *Artic.* 2. *p.* 167.

mationum, ſane magna circumſpectione opus eſt: Itaque ſi leviſſima tantum ſint vermium indicia, ſolis remediis vermes enecantibus utendum, a purgantibus vero abſtinendum eſſe cenſeo: Ubi vero majora adſunt vermium indicia, cruditatumque in primis viis ſigna manifeſta, felicius & tutius purgantia vel ſola, vel anthelminticis mixta exhibentur: Ea tamen ſemper eligenda purgantia, quæ minus ſtimulant, minoremque fervorem & impetum liquidis conciliant.

Pleuritis epidemica.

§. XI. Morbi epidemici dicuntur illi qui ſimul eodemque tempore plures homines adoriuntur, & contagio quaſi communicantur.

§. XII. Hi morbi licet plurimis ſignis & ſymptomatibus conveniant cum morbis idiopathicis, quorum ſub nomine ludunt, & incautos eatenus decipiant; nihilominus ab idiopathicis eventu, ſanandi methodo, imo quandoque phænomenis aliquibus ſubobſcuris vel prorſus diſſimilibus differunt.

§. XIII. Non tantum ab idiopathicis differunt morbi epidemici, ſed inter ſeſe multum diſcrepant: Obſervatum enim eſt eadem remedia, quæ in morbo epidemico feliciter hoc vel illo anno uſurpata fuerant, ſequenti vel alio anno in morbo, qui prorſus videbatur ſimilis, nocuiſſe. Præterea in quibuſdam annis quandoque morbi epidemici in omnibus, qui eis corripiuntur, non tantum ſimilibus ſymptomatibus & quidem eodem ordine ſeſe mutuo excipientibus inſigniuntur, ſed & ſimili modo eademque adhibita methodo terminantur: Dantur e contra quandoque morbi epidemici, qui licet in eodem anno & eadem tempeſtate anni ſæviant, in variis tamen ægris diverſa facie diſſimilibuſque plane ſymptomatibus gaudent, diverſo eventu terminantur, & diſſimilem curandi methodum interdum deſiderant. Alii denique morbi epidemici ſunt benigni, alii maximam hominum, quos adoriuntur, tollunt partem.

§. XIV. Ex dictis pluſquam ſatis patet, quam difficilis, incerta & varia ſit morborum epidemicorum tum diagnoſis tum curandi methodus: Inde præterea liquet errare illos, qui in omnibus morbis epidemicis eandem curandi methodum laudant, & æque decipi quicunque in omnibus morbis epidemicis vel venæſectionis, vel vomitoriorum, vel purgantium, vel cardiacorum alkalium ſeu acidorum &c uſum prædicant vel vituperant: Hacque data occaſione animadverto Sydenhamium, qui

qui primus morborum epidemicorum genium & indolem aſſecutus eſt, nunquam majorem forſan meruiſſe laudem quam ubi aperte & ingenue fatetur *ſe novo gliſcente malo ancipitem hæſiſſe qua via ipſi inſiſtendum ut ægris ſubveniret, ac proinde niſi ingenti adhibita cautela intenſiſque omnibus animi nervis vix ac ne vix quidem potuiſſe efficere ne unus aut alter eorum, qui ſe primi ipſius curæ committerent, vita periclitaretur, donec inveſtigato jugiter tandemque perſpecto morbi genio, ad eundem perdomandum recto pede & intrepidus denuo procederet* (a).

§. XV. Ne itaque opus ſupra vires ſuſcepiſſe videar, plura quæ mihi forent tum circa morborum epidemicorum in genere & pleuritidis epidemicæ in ſpecie diagnoſim & curam, tum circa varios errores præſertim ex ficta malignitate oriundos dicenda, ſilentio diſſimulabo: Altumque ſilentium in re tam ardua eo magis me decere puto, quo vix aliquis poſt Sydenhamium viam hanc, licet ab eo plurimum explanatam, ingredi auſus fuerit.

(a) Sydenham, Sect. 1. *Cap.* 2. *de Morbis Epidemicis p.* 44.

F I N I S.